

Відійшов у вічність видатний український поет і громадсько-політичний діяч Дмитро Павличко

Із глибоким сумом повідомляємо, що 29 січня перестало битися серце Дмитра Васильовича Павличка – славетного українського поета, перекладача, літературного критика, публіциста, шістдесятника, Героя України, кавалера ордена князя Ярослава Мудрого IV і V ступеня, ордена “За заслуги” III ступеня, ордена Свободи, лауреата Національної премії імені Тараса Шевченка.

У цей драматичний для України час, коли нашу рідну землю охопило полум’я розв’язаної росією війни, обірвалося життя великого сина України, потужного державного діяча, визначного світоча української культури Дмитра Павличка.

Його смерть – це непоправна втрата для всієї української нації, втрата, що назавжди залишає глибокий і незагойний рубець у душі кожного українця.

Осиротів Київ, осиротіла Україна, осиротіли всі ми...

Наш народ утратив видатну Людину, якій Господь подарував потужний поетичний талант і дар слова, яке й по смерті Митця житиме вічно в кожному українському серці.

Дмитро Павличко назавжди увійшов в історію як великий письменник, автор багатьох визначних творів і з-поміж них співаної мільйонами людей на всіх континентах пісні “Два кольори”.

Дмитро Павличко назавжди увійшов в історію як визначний державний діяч, один із засновників Народного Руху України, народний депутат України першого скликання, один із авторів Декларації про державний суверенітет України.

Могутнє слово талановитого Поета і потужного Трибуна завжди стояло на захисті України – її народу, мови, історії, а нелегке і сповнене драматизму життя Дмитра Павличка стало для кожного з нас взірцем високого морального авторитету, мужності, витримки, благородства, наполегливості, незламності, шляхетності і любові.

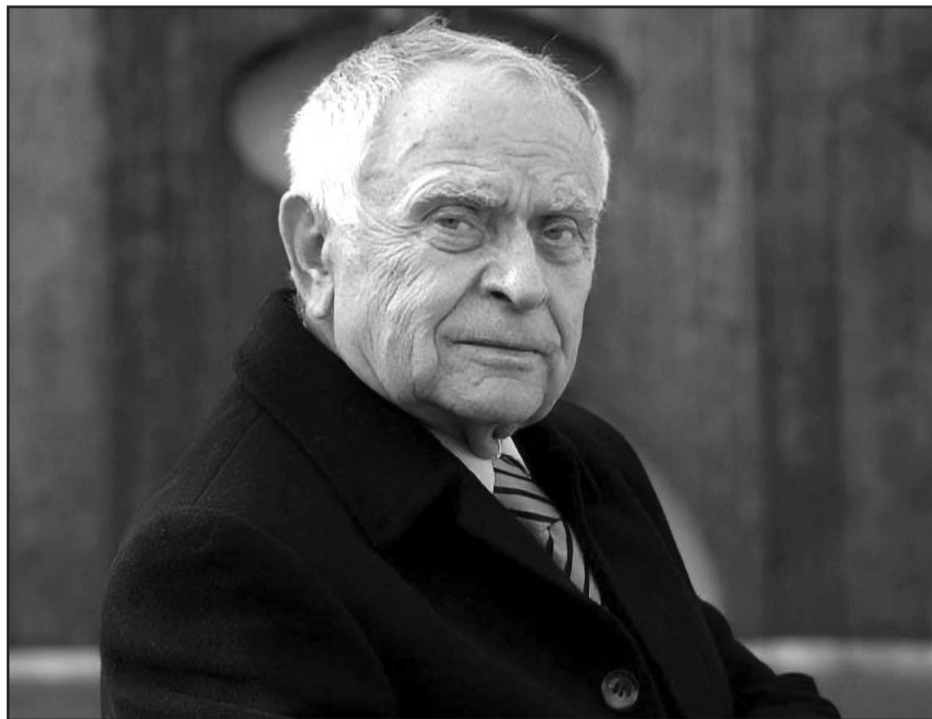
Ця смерть – болюча втрата для кожного з нас, бо у засвіти пішла Людина, сповнена незгасного світла й потужної творчої енергії.

Дмитро Павличко залишив по собі величезний мистецький спадок, незборима сила якого употужнила духовні кордони нашої Батьківщини.

Сьогодні наша Матір-Україна запнута у чорну хустку жалоби за найдостойнішим зі своїх синів, а всі ми, український народ, схилиємо чола в скорботній молитві за видатного нашого Вчителя і Митця.

Висловлюємо співчуття родині і друзям померлого.

Національна спілка письменників України
Всеукраїнське товариство “Просвіта” імені Тараса Шевченка
Інститут літератури імені Т. Г. Шевченка Національної Академії наук
Національний музей літератури
Конгрес української інтелігенції
Українська Всесвітня Координаційна Рада
Товариство зв’язків з українцями за межами України “Україна-Світ”
Міжнародний благодійний фонд національної пам’яті України

“Я в Стопчатові народився, а в Києві вмер і воскрес!”

Дмитро Васильович Павличко долучився до небесного війства крутян – коли був так само молодим, як вони, Митро зі Стопчатова долучився до УПА. Однією з його добрих справ наприкінці життя були неодноразові, постійні клопотання про відзначення званням Героя України сотенного Симчица, який нині теж у колі небесних воїнів, захисників України різних поколінь.

Прожито 93 роки, зроблено на сторіччя...

І хоч сиві Павличкові очі, очі Патріарха, видавали огром пережитого, погляд залишався так само невтомним, розуміючим, уважним, влучним – як і Слово.

Коли Україна втрачає таку людину, хочеться вірити, що перевтілення і повернення обов’язково будуть. Як і Перемога, для якої Дмитром Павличком зроблено багато.

Були в поезіях візії: “Несіть мене, леченьки, мертвого, додому...”, “Я в Стопчатові народився, а в Києві вмер і воскрес!”

Дмитро Павличко повертається в Стопчатів. Косівський район, Івано-Франківщина. Першого лютого його поховали там, де він народився. Згідно з його заповітом. Чоловік від свого роду й народу, повернувся і ліг в землю рідного краю, де вперше почав осягати світ і слово.

Дмитро Васильович за своє довге життя не лише об’їздив цілий світ, а й осягнув його словом – переклав твори найкращих поетів багатьох країн – як класиків, так і сучасників. Його працюваність була Франкового закрою. І в цій щоденній роботі у нього не бракувало уваги й поваги до колег – Дмитро Павличко був багаторічним автором “Слова Просвіти”, частим гостем редакції. Був критичним і гострим, був дружнім порадиником, ревню, як почесний голова ВУТ “Просвіта” імені Т. Г. Шевченка,

стежив, чи зберігаємо і розвиваємо ми, просвітяни, те, що починали робити тувівці – члени Товариства української мови, яке він очолював.

Багато його нових поем і поезій вперше були надруковані на шпальтах “Слова Просвіти”, багато віршів він приносив до нас просто з Майданів, в номер – і ми їх друкували, бо це було гаряче пульсуюче життя – не лише автора, а й усього суспільства тієї чи іншої пори, але завжди – сьогоднішнього дня.

Дмитро Павличко – поет всіх поколінь і таким залишиться в своїх піснях, спогадах, перекладах, поезіях.

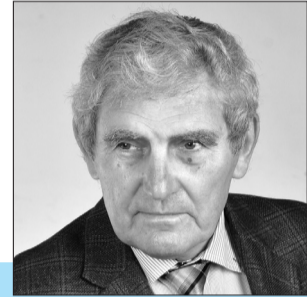
Важко казати про нього – був. Він – з нами і з Україною, заради якої жив.

Коли настане день Перемоги і люди матимуть сили заспівати разом, хтось із фронтників обов’язково заведе “Два кольори мої, два кольори” і кожен із нас підхопить: “Червоне – то любов, а чорне – то журба”.

Ви, Дмитре Васильовичу, – наша справдішня любов. І журба наша за Вами – чорна...

Любов ГОЛОТА,
головна редакторка “Слова Просвіти”

СВЯТОСЛАВ ВАСИЛЬЧУК

6–7

У ВІНОК ПАМ’ЯТІ ДМИТРА ПАВЛИЧКА

8–11

МИКОЛА ТИМОШИК

12–13

ПЕРЕДПЛАТА—2023

Тижневик “Слово Просвіти” (індекс 30617) можна передплатити у відділеннях “Укрпошти” за допомогою Інформаційного листа № 1 (вкладка № 1) додатку до “Каталогу видань України “Преса поштою” на 2023 рік (I півріччя)” з доставкою:

1 міс. – 28,39 грн.

3 міс. – 80,17 грн.

6 міс. – 154,34 грн.

Також можна передплатити нашу газету на сайтах “Укрпошти” <https://peredplata.ukrposhta.ua/> та ДП “Преса” <http://presa.ua/>

Віктор СКОРИК

Десять днів, які перевернули світ

Десять днів, які минули після саміту Рамштайн-8, повністю змінили світовий геополітичний ландшафт. Світ став якісно іншим.

Прийшло розуміння, що:

1) зло, яке презентує Московська імперія зла є абсолютним, тому домовитися з ним "по-хорошому" є безглуздою, марною справою, отже, зупинити його можна лише силою зброї;

2) прецедент "права" сили, який намагається реалізувати Кремль, є руйнівним для всього світового порядку, а тому стратегією відповідальності світу демократії повинна стати мобілізація всіх своїх сил для того, щоб а) як мінімум, зупинити хижака-агресора і повернути його у свою буду, і б) найкраще — потім задусити його у тій буді, поступово, гуманно і акуратно, зробити це таким чином, щоб мінімізувати можливі негаразди для довкілля навкруг імперії зла і самого населення імперії.

Звичайно, це лише попередні висновки, які зробив світ, і, так вони ще не мають бажаних чітких контурів, які я вище зазначив. Але на шляху до такого бачення новітньої геополітики зараз був зроблений вагомий і широкий крок — саме це і є головним результатом, який зафіксував останній Рамштайн. І 10 днів після нього — це дивовижний результат трьохсот тридцяти попередніх, коли ця страва, зварена героїчним Українським Народом на полях битви за свою свободу, настоювалась.

Для цих висновків був потрібен час і факти цієї цинічної антиконвєційної війни варварів, об'єднаних у несамовиту Орду, війни проти сучасності, проти світу свободи і демократії, війни, яку вона територіально веде в Україні у формі геноциду, але яка по суті є війною тієї Орди проти всього сучасного цивілізаційного правопорядку.

Світ останні три десятиріччя років наївно вірив і сподівався, що морок жадливих війн минав завжди, і таким чином дав час оклігати Московській імперії, після її часткового падіння, дав їй можливість накачати свої м'язи наркотичними вуглеводами, конвертувати свої прибутки від ресурсів у відродження своєї споконвічної, ординської пихи, спрямувати набуті прибутки у виробництво зброї та ненависті.

Таким чином Московія всього за 30 років пройшла свій закономірний шлях від імперського комуністичного тоталітаризму до свого фашистського сьогочення,

тоталітаризму у нацистському форматі.

Вільному світові знадобилось дев'ять років гібридної війни Москви проти України і особливо повномасштабної фази цієї війни протягом майже року, щоб нарешті досягнути, бодай частково на цей час, що цю імперію неможливо інкорпорувати у сучасний цивілізований світ, ця місія нездійсненна, ця імперія непереробна за своєю суттю і за своєю споконвічною державницькою генозою. Вона не може бути частиною сучасного світового організму, вона є метастазами з варварського минулого історії людства.

Лікування метастаз — це нонсенс, безглуздя. Метастази повинні бути видалені назавжди, щоб вижив весь світовий організм, іншого шляху для порятунку немає. Видалені остаточно, але акуратно, майстерно, хірургічно точно, щоб не нашкодити живим, здоровим суспільно-державним органам світового організму, особливо тим, куди тягнулись століттями ці смертоносні метастази. І надати допомогу цим змученим державам, дати їм змогу оздоровитися, набути здорової сили, після боротьби з тими видаленими канцерогенними шупальцями, що мучили їх століттями.

На якісно новому поворотному етапі усвідомлення цих реалій і відбувався черговий саміт Рамштайн, який засвідчив значно більшу рішучість і згуртованість західного світу в боротьбі зі світовим злом. Особливо чітко це проявилось в наступні дні після саміту. Список табу на постачання тієї чи іншої зброї для ЗСУ різко зменшився. Фактично залишилися поки що під табу авіація західних зразків та ракети дальнього ураження. Варто зауважити, що ці табу — не забаганки "поганих" політиків, бо світ демократії враховує, насамперед, суспільні настрої, громадську думку у своїх державах; тільки тоді, коли ці настрої і думки сформовані, мають переважну більшість, політичне керівництво дає "зелене світло" рішенню.

Над суспільними настроями у західному світі щодо України за останній рік найбільше попрацювала власне сама війна і її висвітлення у масмедіа, а найголовніше — той героїчний опір, який чинить український народ ординським варварам, і той успішний кейс війни, який набули Збройні Сили України в очах західних суспільств, вони отримали від Заходу право на довіру та на потужну допомогу.

У цьому формуванні суспільного сприйняття і розуміння України у світі непересічну роль також зіграли наші громадяни, мільйони яких були змушені виходити за кордон під час війни — жінки разом із дітьми, літні люди тощо. Захід має великий досвід прийняття міграцій, так ось: українці проявили себе як одні з найкращих мігрантів. Вони легко і дружно вписались у західні, європейські реалії. Європа і світ побачили українців, дізнались про

них. Враження переважно позитивні. Культурна європейська спільність, спадкова працелюбність, високий рівень освіти — все це добрі внески в народну дипломатію, яка додатково привернула західну суспільну думку на користь України.

Зменшився до мінімуму список табу, а натомість список і масштаби постачання різко зросли.

Якщо врахувати те, скільки на сьогоднішній день Захід вклав грошей в допомогу Україні, то вже зараз виходить колосальна сума — близько 120-130 млрд доларів всебічної допомоги, збройної, фінансової, матеріальної тощо. Тому **другим питанням, яким особливо на цей час переймається Захід, є контроль своїх витрат на допомогу Україні.** Витрат із своїх бюджетів, які наповнюються платниками податків. Це обов'язок і відповідальність перед своїми громадянами, що є імперативом демократичного суспільства — прозорість дій і звітність. Тому зараз в Україні почала діяти потужна аудиторська група США — держави, яка є головним донором і організатором допомоги Україні серед країн Заходу.

Про необхідність такого контролю першими заговорили республіканці, які є зараз в опозиції до демократів США. Це нормально і є перевагами демократичного устрою, коли пошук найкращих рішень визначається не монополюючими деклараціями, а змагально, в результаті боротьби партій визначаються оптимальні рішення. Республіканці США не є великими симпатиками широкої допомоги Україні, тому їхня пропозиція про контроль допомоги Україні була переважно ходом у партійній боротьбі. Тому саме зараз, після візиту Зеленського у США в грудні — для пристойності через деякий час — Білий дім ухвалив рішення про запровадження постійно діючого аудиту наданої допомоги Україні засобами потужних спеціальних інституцій США.

Час для такого жорсткого контролю настав саме тепер, а не раніше, тому що в перші, найважчі, найпекельніші місяці війни головним було будь-що врятувати Україну. Понад те, у той час вкрай необхідним було якнайшвидше сформувати і залучити суспільні настрої в західних суспільствах на користь України. Така робота інтенсивно велась засобами інформаційних агентств, численних меседжів урядових інституцій, аналітиків, політичних, громадських лідерів суспільних настроїв тощо. І одним з нагальних потреб в той час була пропаганда України, яка знайомила світ із нашою країною, її здобутками і формувала суспільну думку колективного Заходу щодо необхідності максимальної допомоги українському народові у його звияжній боротьбі з окупантами імперіалістичної Московії.

Саме для цього, зокрема, західними партнерами були організовані виступи Зеленського у парламентах західних держав.

Виступах, у яких був не настільки важливий голос зачитаний текст, наскільки важливими були знаки України, символіка українського народу, який у героїчній боротьбі відстояв свою Батьківщину в час, коли всім здавалось, що це неможливо, що спротив цій імперській машині смерті є марним. Саме цьому героїзму народу України стоячи аплодували парламенти західних держав. І це тоді мало певний внесок у справі організації допомоги Україні.

Зараз, коли смертельні небезпеки перших місяців війни минули, настав час системної роботи в організації ведення війни проти Москви, в тому числі в плані контролю наданої допомоги. Безконтрольністю в умовах війни є небезпечним марнотратством, тим більше в умовах корупції, яка є спадщиною кількох десятиліть перебування України в тенетах Московської імперії. Корупція, яку бачили і бачать наші партнери, і яка стала ще більше загрозливою для України зараз, коли корупціонери стали вчиняти свої оборудки, навіть не дуже переймаючись хитромудримі схемами, фактично хизуючись своїм "умінням жити", цинічно і нахабно. Саме тому настав той час, коли США має право і обов'язок разом з українським суспільством сказати — "стоп корупції!". Варто нагадати, що корупційні дії, несплата податків у США визнаються як найтяжчі злочини, за які призначається найбільше покарання і за якими ведеться найуважніше спостереження. Засуджені за такі діяння проти фінансів США за їхніми законами отримують величезні, інколи навіть астрономічні терміни ув'язнення і переслідуються фактично без термінів давності і всюди, не тільки на території США. Тому введення потужного аудиту на рівні вищих урядових інституцій США є сильнішим засобом, який не дає шансів уникнути покарання корупціонерам, які вирішили погріти свої липкі руки на допомозі Україні від США.

Окрім аудиту в питаннях допомоги Україні, інституції колективного Заходу також посилити увагу і тиск на владні кола для створення розвинутої правової системи в Україні, як засобу мінімізації корупції. Україна має стати членом ЄС і НАТО — це вже зрозуміло більшості на Заході і в самій Україні. Іншого не дано. Бо тільки так Україна гарантує собі право на вільне життя і мирне небо у майбутньому, і теж саме стосується колективного Заходу — без України мир і розцвіт в Європі вже неможливий, бо, втрапивши Україну, Захід втратить би своє право на власне майбутнє. Тому боротьба за вільну демократичну Україну є боротьбою всієї Європи, всього світу демократії за своє майбуття.

Щодо поточних подій на фронтах війни

Постачання зброї і боєприпасів, анонсоване на засіданні Рамштайн-8 і після нього, набуде повної сили навесні, у квітні-

травні, саме тоді, коли розгорнуться основні, вирішальні події на всіх фронтах війни, саме тоді, коли танки, як головна наступальна зброя, набудуть можливості не в'язнутися у чорноземах України, а ефективно діятимуть у наступальних операціях ЗСУ.

Але до того часу нам належить утримати фронти від наступальних дій агресора, який зараз з усіх сил намагається просунути вглиб українських територій. Для успішної оборони, а за можливості і для контрнаступу ЗСУ, в Україну в максимально стислі терміни зараз постачається додаткова зброя і боєприпаси. Саме сьогодні стало відомо, що США відправили в Україну першу партію з понад 60 Bradley. Це потужне підсилення потенціалу ЗСУ в складний час, коли ворог, незважаючи на величезні власні втрати, просувається в наступі на Бахмутському напрямку, намагається контратакувати в районах Кремінної, Сватового, відновлює тиск на Куп'янському напрямку, створює загрози на Запоріжжі і підсилює варварські обстріли звільненої лівобережної Херсонщини. Bradley — сильна допомога, але це тільки початок тих масштабних постачань, які сплановані Рамштайном-8.

Надалі збройна допомога Україні з боку наших партнерів набуває системного характеру. Усьому колективному Заходу стає дедалі зрозумілішим, що в пів силі війну з імперією зла не виграти, а тим, хто на намагався досі бути осторонь, "у білому пальті", ця війна теж не залишила шансів перебувати поза боротьбою. Зло, яке демонструє Московія, фактично не залишило шансів країнам демократії перебувати "над битвою". Традиційно "нейтральні" Швеція, Швейцарія, раніше відсторонена Норвегія та інші теж змушені стати у стрій. Зараз ведеться робота, націлена на залучення до цієї боротьби Південної Кореї. А Нідерланди, які раніше були, м'яко кажучи, скептичні у ставленні до України, сьогодні стали чи не найбільшим промотором допомоги Україні. Вони першими заявили про свій намір постачати літаки F-16 Україні, тим самим ініціюючи падіння чергового табу у постачанні зразків західної зброї — авіації.

Коло друзів і партнерів України швидко стає ширшим і привітнішим. Ми на правильному шляху, разом зі своїми партнерами — до Перемоги України за свою свободу, перемоги світу свободи проти сил зла.

Усі упередження і табу щодо України, які панували у світі раніше, ми зруйнували своїм незламним характером, своїм мужнім боєм з імперією зла.

А отже допомога буде і надалі, без табу і без сумнівів.

Будуть і ударні гвинтокрили, будуть і літаки-винишувачі, будуть і далекобійні боєприпаси. На все свій час. Більше довіри і партнерства. Буде далекосяжна допомога Україні.

Переможемо разом, бо ми того варті! Слава Україні!

Буковинська “Просвіта” — за повернення!

Буковинські просвітяни висловлюють стурбованість через виключення історії України та української літератури з переліку питань для ЗНО. Така позиція профільного міністерства видається нам неприйнятною та ворожою щодо української державності.

Вимагаємо відновити перелік програмних питань із цих предметів та не зловживати щодо цього аргументами про воєнний стан.

Адже незнання та неухвага до своєї історії й культури є також елементом війни проти України.

Віра КИТАЙГОРОДСЬКА

Не пропустити антиукраїнські ініціативи

Вважаю, що більшого маразму, аніж виключення зі вступних іспитів української літератури та історії України, годі вигадати.

Днями на всеукраїнському круглому столі представники Конгресу української інтелігенції, ВУТ “Просвіта” ім. Т. Г. Шевченка, діячі культури, науки та інших громадських об’єднань засудили таку ініціативу міністра освіти і науки. Вимагаємо терміново виправити ситуацію, повернути до обов’язкових вступних іспитів ці два надважливі предмети — українську літературу та історію України — таке рішення високого зібрання.

Сьогодні Збройні Сили України, весь народ бореться з агресією росії, яка з самого початку відновлення української неза-

лежності нищила українську мову, культуру, історію, висміювала наші цінності, а загалом — українську державність. І сьогодні через засоби масової комунікації, в тому числі через єдиний телевізійний марафон, пробиваються явно колабораціоністські ініціативи: знову віднести на другий план питання української історії, мови, що явно толерується з наративами кремля.

Маю запитання: за що ми воюємо, за що гинуть наші воїни? І кидаю пропозицію: терміново врегулювати скандал, який засуджує все свідоме українство, і повернути історію України та українську літературу до ЗНО. Вважаю, що на часі створення оновлених підручників з української історії та культури, бо, на жаль, досі історію ревізувала росія через своїх колаборантів у нашій владі.

Будьмо пильними, щоб не пропустити нечесливих до антиукраїнських ініціатив, бо з нами Бог і Україна!

Слава Україні!

Микола ГОЛОМША

Про скасоване як обов’язкове ЗНО з історії України

Останніми тижнями читаю новини, які змушують мене знову і знову розчаровуватися у рішеннях виконавчої влади України. Наприклад, скасування предмету історії України як обов’язкового при здачі ЗНО. Якщо чесно, мене ця новина вибила з колії, а це дуже неприємно, коли ти рік і шість місяців на фронті.

Якщо обов’язковим є для абітурієнтів при вступі предмет історія України — то і знати історію України, виходить, не обов’язково. Знати історію того, за що українські військові щодня ризикують, отримують поранення, гинуть — не обов’язково. І це рішення Міністерства освіти на одинадцятий місяць повномасштабної російської геноцидній війні проти України — вже не просто некомпетентність. Це саботаж та робота на ворога. Саме так і є, особливо в воєнний час.

Школярі відтепер будуть ставитися до історії України як до якогось непотребу, який можна ігнорувати, не вчити, адже держава не шанує свою історію і демонструє це навіть у час загрози своєму існуванню.

Згадую із сумом свої 200 балів з історії України, коли я у 2012-му вступала в Києво-Могилянську академію. Відчуваю себе програючою у карті цій війні разом із цим моїм улюбленим шкільним предметом.

Читала аргументацію УЦОЯО — і це смішні аргументи людей, які не зробили висновків з того, що вже рік відбувається у їхній державі. Які далекі від війни та цінностей, що лежать в основі виживання України як держави.

Напевно, мені слід би звернутися до депутатів та керівництва держави, аби повернули наказом ЗНО з історії як обов’язкове та звільнили всіх причетних до ухвалення рішення скасувати його в цей час. Напевно, варто було б звернутися до журналістів та громадянського суспільства, аби написали статті та зробили протести проти цього рішення. Врешті-решт, попросити Міністерство освіти і науки України бути вартими своєї армії та повернути повагу до предмету історії України для наступних по-

колінь. Ви забули, напевно, що саме на цьому уроці будуть розповідати школярам про загиблих і живих героїв ЗСУ в російській геноцидній війні 2014–2022...? Серед цих школярів буде багато дітей, чий tata і мами загинули за свободу України.

Але ви зробили ці знання не вартими виледного яйця своїм рішенням скасувати як обов’язкове ЗНО з історії України.

Мені слід би, але я знаю, що більшості з вас просто байдуже. Ви своїм тілом за право наступних поколінь знати історію України та демонструвати обов’язкове це знання при вступі у виш — не ризикуєте.

Просто знайте: я всіх вас, причетних до ухвалення цього рішення, зневажаю. Я погулюю і запам’ятаю ваші імена.

Шкарлетте, давній ригівський міністр освіти, — тебе в першу чергу.

І всіх тих, хто промовчав і протолерував цей черговий проросійський саботаж.

Я дедалі більше втрачаю бажання повертатися звідси в мирне життя. Простіше закрити свій шлях на війні та не спостерігати за соромом, який мене чекає після повернення.

Світ математичного споживацтва та відсутність поваги до історії України.

От і в мене з’явилися аналогії з тим, що ми “втрачене покоління”, як у Ремарка. Згдували своє здоров’я та життя за можливість інших не змінюватися та жити в інерції та безпам’ятстві далі. Без гонору.

Хоча загалом я не схильна втрачати віру.

Ярина ЧОРНОГУЗ

Бандера чи Онуфрій — хто ж справжній батько?

Спробуємо розібратися в питанні, яке виникло після мого матеріалу про пісеньку “Батько наш Онуфрій”. І зробимо це на рівні аналізу ДНК. Бо тільки такий аналіз визнаний у світі та є конкретною відповіддю, що позбавляє сумнівів.

Василь КУЗАН

Але спочатку відповім на інше запитання. Читачка цікавиться: чи я народився в радянському союзі, чи деінде? Я народився в Україні, яка на той час була під московсько-комуністською окупацією. Так, я був піонером і комсомольцем, співав у шкільному хорі. Але чи був у мене, чи у когось із моїх ровесників, чи у читачки, яка запитує, вибір? Чи міг хтось із нас не бути піонером у шістдесяті-сімдесяті-вісімдесяті роки? Ні. Ми не мали жодних шансів бути іншими, бо всяку інакшість окупанти або розстрілювали, або запроторювали за ґрати, або відправляли в сибірські концтабори. Усіх інших “виховували” в дусі комунізму. У тому числі засобами хорового співу. Ми всі, зокрема служители церкви середнього та старшого віку, співали славу лєніну, компартії та її заручникам-слугам.

Так, тривалий час я був зазомбованим. Аж до 1986 року я мислив стереотипами, якими нашпигували мене служачки та прихвостні імперії зла. Так, я любив російську літературу і російські пісні. Деякі з них я обожнював. Бо, знову ж таки, у мене, як і в усіх інших, не було вибору. Українську пісню, за рідким винятком, в ефір не пускали. А якщо з’являвся хтось якразво український, як Володимир Івасюк, — його просто вбивали. У головах покірної маси “радянського народу” у всіх республіках формували відчуття меншвартості і досягали в цьому значних успіхів. Більшість із нас була переконана, що хороших українських сучасних пісень просто не існує. А все найкраще на естраді — московське. Хоча переважна більшість так званих “російських” виконавців були вихідцями з України. Тобто пристосованцями, колаборантами, співцями-рабами окупантів. Але це вже тема іншої розмови.

Деякі “російські” пісні я любив настільки, що виконував їх під гітару. Як от романс у виконанні Олександра Малініна “Поручик Галіцин”. Багато хто з моїх друзів і тепер би слухали цього співака. А я вже не буду ніколи. Бо, як виявилось, цей романс крадений. На оригінальну українську пісню Миколи Матоли “Друже Ковалю” написали нові слова чужинською мовою і видали це творіння за своє. Коли я про це дізнався, то ще не міг стверджувати, що маємо сусіда-злодія у масштабах кордонів московії. Але, як виявилось, десятки наших популярних пісень ворог спочатку замовчував і не випускав на сцену та екрани, а потім переробляв і привласнював. Тримайте підказку: “Повстань, повстань, народе мій” — Вставай, страна, огромная; “В саду осіннім ястри білі” — Вот кто-то с горочки спустился; “Ех, яблечко” — Эх, яблочко!; “Ой мороз, мороз, не студи мене” — Ой мороз, мороз, не морозь меня; “Чуєш, мій друже, славний юначе” — Смело ми в бой пойдем за власть советов; “Розпрощався стрілець” — Там вдалі, за рекою... У деяких піснях злодії навіть текст не міняли — просто замість українських слів вставляли свої та міняли прізвисько “автора”.

Привласнювати чужу інтелектуальну працю ординський народ узяв собі за звичку. Не буду говорити тут про науку, винаходи, космічні дослідження... Скажу лише про кіно. Це найважливіше з мистецтв, яке дає необмежені можливості для пропаганди! Саме так казав хтось із ідеологів окупаційних режимів. І на створення “шедеврів” ідеології підкорення народів виділялися мільярди рублів.

Деякі совіцькі фільми були зроблені так майстерно, що ми їх обожнювали, а дехто й дотепер настальгує за ними. Як от фільм Гайдая “Кавказька полонянка”. Блискучі образи, неперевершені актори, чудове виконання, прекрасна режисура, яскравий гумор — ось які характеристики спадають на думку при згадці про Юрія

Нікуліна та компанію. Але, як виявилось, ця комедія Леоніда Гайдая, що вийшла на екрани 1967 року, майже повністю скопійована з французького фільму “Le triporteur”, що його глядачі поза кордонами імперії зла могли дивитися ще з 1957 року. Титулований совіський режисер-злодій сплагіатив навіть спецефекти: звукові особливості, прискорену та зворотну зйомку, польоти й падіння, гримаси, жестикуляцію... Намети, погоню, лікарню, танці, посиденьки за столом з Шуріком та власне сам образ Шуріка, інші образи головних героїв...

Повернімося ж до пісеньки про Онуфрія. Йі “творці” пішли шляхом народу-терориста, народу-окупанта, народу-злодія та сплагіатили (привласнили, вкрали) народну повстанську пісню, переробивши та підтасувавши під свій світгляд частину тексту. При цьому мелодію та манеру виконання скопійували повністю, забувши одну з Божих заповідей. Це перше. За таке у світі судять, а не просто пишуть у соціальних мережах.

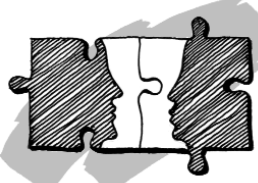
Друге. І це теж буде відповіддю на одне із запитань: чому про Бандеру можна співати, а про Онуфрія — ні? Степан Бандера — канонізований Герой української нації. Він і офіційно є Героєм України, і є народним Героєм, про якого складають пісні та легенди, про якого пишуть книги, якого намагаються наслідувати молоді патріоти, твори якого вивчають, а на його прикладі виховують силу волі майбутні наші захисники.

Степан Бандера, український політичний діяч, теоретик та ідеолог українського національного руху ХХ століття, голова Проводу ОУН, разом із Ярославом Стецьком був автором Акта відновлення Української держави 30 червня 1941 року. У липні 1941 року нацисти помістили Бандеру під домашній арешт, а згодом відправили до концтабору Заксенгаузен. Його звільнили у вересні 1944 року та запропонували участь у керівництві антирадянського збройного руху в тилу Червоної армії, однак Бандера на співпрацю з гітлерівцями не погодився. Він загинув 15 жовтня 1959 року від рук агента КДБ Богдана Сташинського. Це загальновідомі факти, які окупаційна совіцька влада багато років перекручувала та намагалася взагалі стерти їх із нашої пам’яті чи зробити з народного Героя фашиста, нациста і бандита... Але цього окупантам зробити не вдалося.

Пісня “Батько наш Бандера” є бойовим гімном українських націоналістів. Вона веде на боротьбу за волю України проти ворогів-загарбників, які нищать на своєму шляху все і вбивають усіх, незалежно від того, чи ти православний, чи ні. Святогірську лавру московського патріархату у Донецькій області вони розбомбили теж. Багато церков знищили, а багатьох священників змусили ставати наводчиками чи зберігати у себе, у храмах і монастирях зброю. А прихожани московських церков в Україні продовжують молитися за ворогів, “які не знають, що творять”. Нібито не знають.

Онуфрій ще живий і не канонізований ні народом, ні церквою, востідає на троні з вирізьбленим на ньому гербом, що є символом московського самодержав’я — двоголовим орлом. Саме тому я вважаю цинізмом найвищої проби перероблення української бойової пісні на оду-прославлення глави церкви московського патріархату. До речі, писання од на честь царів-кумірів — це теж традиція країни-ворога.

Мир вам, дорогі брати і сестри. І не уподобляйтесь злодіям та не захищайте їх. Не молись за ворогів, бо вони знають, що роблять. Молиться за ЗСУ та за єдність України. І пам’ятайте, що правда, якою б гіркою вона не була, не може стати причиною розбрату. У неї інша функція — просвітляти і об’єднувати.

Георгій ФІЛІПЧУК,
академік НАПН України

Проти “нового Переяслава”

Крути! 105! Історія звитяги, що зродила майбутню героїку. Тема нещодавно проведеної Всеукраїнської конференції, організованої ВУТ “Просвіта” імені Тараса Шевченка. Таким є вік тих знакових, емблематичних Крут, про які спочатку заговорили в Україні, а згодом – далеко за її межами.

дення Брестського мирного договору з країнами Четверного союзу (Німеччина, Австро-Угорщина, Туреччина, Болгарія); по-третє, її подвиг сприяв визнанню незалежності Української Народної Республіки, отримавши певну військову допомогу для відбиття російської агресії. Варто зазначити, що тоді був зафіксований навіть підпис більшовика троцького, яким росія зобов'язувалася визнавати укладений мир між Четверним союзом і УНР та очистити негайно українську територію від російських військ, не здійснюючи агітації проти УНР. Однак цей останній посил “більшовицької дипломатії” озвучено тільки для того, щоб нагадати слова Бісмарка про те, що жоден договір з росією не вартує навіть того паперу, на якому його підписано.

Беззаперечним є і те, що бійці Київської юнацької військової школи, студентського куреню Січових стрільців, загону Вільного козацтва в результаті жорстокого двобою сотворили те, що стало справжньою звитягою, яку сучасники впродовж багатьох десятиліть продовжують називати **“босм за майбутнє України”**. Крути стали священним стягом для борців за волю України.

Згадаймо хоча б спеціальний наказ Проводу Революційної ОУН, виданий у січні 1946 року для всіх військ, боєвих частин і організацій, які боролися проти російського тоталітаризму: **“Лицарі Крутів – це наші попередники і наші виховники! Безсмертна, героїська легенда Крутів – це наш заповіт і джерело сили нашої революції!”** Очевидно, силою Крутянського здвижу жили і боролися багато українських патріотів у лавах повстанців, у сталінських концтаборах, як і Олекса Гірка з Калуща, котрий 21 січня 1978 року спалив себе на Тарасовій Горі в Каневі на знак протесту проти русифікації.

І коли в березні 2022 року неподалік Крут українські воїни знову зустріли вогнем нових муравйових – московських зайд, вбивць і гвалтівників, які ввірвалися, щоби загарбати нашу землю і знищити державу, то dokonаним фактом стала істина, що героїка, традиція честі і відваги в захисті України живе вічно. Бо джерела, виток цього епічного діяння знаходяться в нашій глибинній історії, в духотворенні української душі, зрощеної і збагаченої незбагненною силою національних Воїнів і Будителів Духу.

Безумовно, в цьому Пантеоні, що без упуни випромінює світло правди, вогонь сили й української слави, передовсім наші устремління звернуті до **Тараса Шевченка**, до його ідеалів світовідчужань, світобудови. Вони зримо й невидимо присутні в цьому священному змагю частки української молоді, яка добровільно стала на шлях безкомпромісного супротиву клятому москowitz, що прийшов (зі слів муравйова) жорстоко стирати у порох всіх і вся, хто визнавав себе українцем.

Бо не Українська Центральна Рада, не угодовська позиція більшості українських партій, завошивлених соціалізмом, автономізмом, федералізмом та москвофільством, не її провідники, починаючи з Грушевського та Винниченка, надихали молодь на чин, що вже невдовзі стане подвигом, національною легендою, і більш ніж після двохсотлітньої перерви (Мазепинської Полтави) знову спонукатиме гарячі серця виборювати українську волю. Адже саме такі високоетичні й патріотичні вчинки не дають вмерти народному духу, впасти в національне безпам'ятство, а народжують символи великої любові до України й вічної ненависті до вражої сили.

1918 року в “Сіячі” (Черкаси) з'явилася стаття Д. Донцова “Мазепа і мазепинство”, в якій він, аналізуючи такі явища і людей, стверджував, що вони належать до тих, **“що кинули в політичний світ ідею, нев-**

мирущу й вічну, що потрясала самими підставами світового порядку, збуджуючи подив і захоплення в одних, пароксизм лютости в других”. До таких належали Іван Мазепа, Герої Крут, які боролися за Україну з такою вірою й відвагою, щоби ця висока ідея ніколи не вмирала з воїнами, які стали на герць із ворогами.

Оця непізнана чуттєвість верховинного духу свободи, зрощена нашою історією і зрощена волелюбством українського народу в образі її краших достойників, і є тією святою причинністю всепермагаючого торжества героїки крутян. Очевидно, цієї натхненної сили не можна було набратися у Драгоманова, Костомарова чи Винниченка, а лише в **Шевченка**. Бо якщо неупереджено робити зріз тодішніх подій (1917 – початку 1918-го), виникнути в сутність декларацій, універсалів, проголошених лозунгів і діянь (або бездіяльності) чолових **“центральньо-радівських”** людей, то прояснюється істинність боїв під Крутами, які **Євген Маланюк** назвав **“Народинами нового українця”**.

Це була одна з найбільш значущих для Нації та її майбутнього поступу Перемог періоду національно-визвольних змагань 1917–1921 рр. Велична, героїчна, жертвна, одержима вірністю України. У цій легендарній сторінці Крут генетично міститься та своєрідність народної мрії, чину і волі, що спричинила **“формування нової української людини вже в національному стилі військової сфери”**. Адже не тільки народним просвітництвом, тим паче ідеями автономізму, треба творити Націю і Державу, а зброєю, мілітарно. Так, як це звучить у словах повстанської пісні: **“Ми підемо вперед – і здобудемо волю...”** І саме ця національна мілітарність була розбуджена Героями Крут. Вона стала стихійним виявом дещо “приспаної петербургом” козацької волності, але аж ніяк не зорганізованої волі радівських очільників. Не завдяки, а всупереч...

Бо для багатьох із них “московське яничарство” перестало бути хворобою, а вважалося стилем життя, що звався вегетацією. Оскільки значно комфортніше й безпечніше бути в політиці та при владі без ідеалів Мазепи та Орлика, краших представників Козацької України, поза ідеологією життєтворчості і боротьби Тараса Шевченка. Натомість у відповідальний період життя і смерті Українського народу їм більше смакувала позиція обмоскволеного українства, освіченого та лояльного до власного ярма. Українські еседеки, есефи, есери, кадети та народники якщо і полюбили щось із національного, то це досліджувати та видавати романтичні історичні сюжети, кохатися у фольклорі та етнографії, збирати та скуповувати старовину, одяг і мальовничі сорочки.

Так сталося, що саме цей тип людей у найкритичніший час, коли лєніні, троцькі з тодішніми **“зеко-вагнерівцями”** муравйова виношували людиновивчі плани для України, наш “провід” продовжував мислити категоріями “демократичного” московського патріотизму, “братнього” союзу з “хорошими рузькими”, взявши до рук не справжню козацьку шаблю, а лише угодовську антиприродну ідею, яку **“виулювали”** на початках українського відродження. Отой вислів видатного (та не в цьому) Г. Квітки-Основ'яненка, що **“Цар – батько, а Україна – мати”**, обезкровлював, обеззброював, одурманював тодішній “перенний ряд” української революції, закладаючи дурман запопадливості в душах наступних поколінь. Пригадується подія на святкуванні п'ятиріччя (1996) нашої відновленої Незалежності в палаці “Україна”, коли “кимось” запрошений богопротивний **кобзон** знову проскиглив на сцені цю облудну ідею, “співаючи” про **неньку Україну та матушку рассею**.

Найбільш згубним чинником для укра-

їнської справи є те, що “еліта” тих часів не була здатною діяти як провід воскреслої нації, бо, як писав **Маланюк**, **народна маса на протязі цього періоду залишалася без провду, водячи його за собою**. І єдиним цьому поясненням є те, що вони не воліли послугуватися **Шевченковим словом і духом**, силою його ненависті до **“нового Переяслава”**, його закликком-застереженням – не бути синами **“отчєства чужого”**, його дороговказом волелюбності – **“кайдани порвіте!”**. Шевченко, добре усвідомлюючи користь для України “малих діл”, випереджаючи на століття всіх, заговорив з народом мовою свободи, як Воїн, як Бунтар проти обмоскволення українського буття. І всякий (навіть близькі друзі), хто пробував українську свободу промінати на різноформатні союзи, автономно-федералістське культурництво, ставав для нього противником. Таке відбулося у взаєминах із Костомаровим, співзасновником Кирило-Методіївського товариства, який незадовго до смерті великого Кобзаря (1860) написав і зажавав того, проти чого все життя боровся пророчий Тарас. **“Ми не будемо жадати й домагатися для себе нічого, крім спільних зі всією росією бажань... ми бажали б, щоб усі інші слов'яни (і не тільки) злучилися в один народ під скінетром російського царя”**. Отакої. Чом не ідеологія нинішнього неопутнізму, з його “єднородством”, “асвабодженням”?

Очевидно, що саме такими московськими ідейками жила більшість у Центральній Раді, плодячи в 1917 році угодовськї універсали, всіляко творячи перепони для реалізації ідей самостійництва й української державності, блокуючи формування українського війська. Бо навіть тоді, коли в листопаді московські більшовики (згідно з лєнінськими інструкціями) відкрито готувалися до захоплення Києва, в ПІ Універсалі запопадливі провідники УЦР зуміли протягнути гидливу тезу, що **“Україна стає Українською Народньою Республікою... не відділяючися від росії й зберігаючи єдність її”**. Показово, що “росія” тут згадується в цьому контексті “єдності” аж 13 разів! Але чого дивуватися, адже і в грудні, коли лєнінська москва вже оголосила війну Україні, в Центральній Раді майже не було “самостійників”, зате абсолютне перенасичення чужинцями (передусім москвинами), котрі колонізували українців і завжди підтримували в будь-якому форматі московську владу. Такі не могли прищепити собі **“Шевченкову музу”** історичної правди про москаля. Хоча інший його побратим по таємному Товариству **П. Куліш** ще задовго (1885) до крутянського змагу писав, що **“Шевченко зробив з нас людей, що ненавиділи москалів... Ми їх звали кацапами...”**. Цю стрижневу лінію він провадив і серед Кирило-Методіївського братства, засуджуючи тих, хто сповідував **“ідею поєднання з москалями”**. Тому, мабуть, ще з більшою пристрасністю Тарас засуджував би й центрорадівське угодовство, яке у вирішальний для нації та державності час вишукували момент, щоб злігатися з москвиним.

Щоби не бути емоційно упередженим, акцентую увагу тільки на одному факті, який підтверджує Шевченкову правоту й висвітлює абсурдну поведінку та рівень національної світоглядності поводителів Центральної Ради. Адже тоді, коли російські більшовики пішли навалюючи проти України, 2 січня 1918 року Володимир Винниченко, не піклуючися про спротив та зміцнення української військової потуги, від імені Генерального Секретаріату підписує допомогу москowitzині харчами, цинічно нагадуючи: **“правительство знає, що великоруські робітники і селяни не вороги, а брати, що не великоруський нарід пішов війною...”** І то не поодинокий випадок зрадливості чи колабораціонізму нашого провду. До спокою і необхідності піддержувати контакт з Временним Правительством закликали вони і на Першому Військовому З'їзді, що мав сформувати платформу з'яви **“військової сили, яка має служити вигнанню кацапів з України”**. А самостійницька, мілітарно зорієнтована позиція

М. Міхновського не відіграла, на жаль, там впливової ролі. Адже відрядивши в Петербург свою делегацію (10 чол.), Центральна Рада воліла лише вижебрувати в москалів визнання своєї автономії та “українізації” окремих військових частин, здійснюючи щодо них надзвичайно згубну політику “нейтральності”.

Тому не тільки московщина, московфіліство, але й новітня “драгоманівщина” та “костомарівщина” затьмарювали українську перспективу визволення. Виховані на їхніх ідеалах *винниченки* разом з усіма лизогубами зрадницьки і без упину співали для свого народу осанну “*вірую москвину*”, “*ленінській свободі*”, коли той вже гвалтував Україну. Хоча в цей же час, 1917 року, **Донцов** у “*Шляхах*” (№ 3-4) застерігає українських “патріотів” від облуди нової (більшовицької) “свободи”. У статті “*Російський торквемада*” (в. лєнін) він напише про кривавого українофоба лєніна так: “*Коли я досліджую рани держави, то я не боюся, що зонд хірурга зміниться на кинджал убивці*”. Невдовзі цей кинджал ненаситно вбиватиме впродовж майже всього століття український народ.

Однак цього не змогли, не захотіли бачити наші тодішні провідники, які милозвучними фразами й хитросплетеними деклараціями табували створення сильного українського війська, пропонуючи капітулянтський “нейтралітет” та творення “народної міліції” для понад 2-мільйонної армії озброєного, але неорганізованого, обдуреного своїми ж вождями та більшовицькими шавками українства. За цих обставин стає зрозумілим, чому Драгоманов не поцінував Тараса Шевченка, називаючи його “необразованим поетом”; чому “радієвські” очільники забули Пилипа Орлика та його вислів: “*Україна повинна бути звільнена від усякого панування чужинців*”, зате любили “драго-костомарівщину” та не терпіли “самостійництва” й мілітарних устремлінь Міхновського й Болбочана; чому Герої Крут постали майже одинокі (без армії!), як “триста спартанців”, ціною власного життя закрити муравйовим шлях на Київ, як колись греки – прохід через Фермопільську ущелину. Ці “чому” озвучуються не для критиканства, тим паче якогось осуду, бо не забагатієш “заднім” розумом. Лише для того, щоб більше пізнати “себе”, свою мінувшину, опановуючи гіркі й звитяжні уроки для майбутнього. Цього особливо потребують ті донедавна упокорені та роз’єднані нації, якими є Українці. Бо такі, відчувши спраглисть Свободи, ніколи й нікому вже її не віддадуть. Але для цього потрібна безперервна робота “Серця”.

Людини, Народу, Нації. А живлять його вічні стовпи-обереги нашої ідентичності, Державности: *Національна Культура, Рідна Мова, Історична Пам’ять, Традиція і Віра*. Це наша духовна зброя, наші реперні національні знаки, ставленням до яких Нація оцінює своїх і ворогів. І коли вже в період Незалежності з навчальних програм з історії почали вилучати теми щодо Мазепи, Героїв Крут, Січових Стрільців, Голодомору-Геноциду, Української Повстанської Армії, українських дисидентів, то безпомилково можна визначати “*хто є хто*” в найстратегічнішій сфері державотворення – вихованні Нації.

Тому нині не слід окремим владоможцям “старатися”, прибираючи із ЗНО “необов’язкові” дисципліни – історію України чи українську літературу, бо немає більш важливого знань, ніж ті, що оберігають Дух Народу. У свій час більшовицький міністр затонський розпорядився на руйнацію пам’ятних місць, присвячених Героям Крут, а вже “*незалежницький*” міністр табачник витолочував українськість, нав’язуючи українській молоді *москвичину* та *столицьщину*, намагаючись зникати та проярмаркувати те, що животно творить Націю і Державу. Не вийшло. Так вже не буде. Ніколи!

Пишу ці зболені рядки, отримавши гірку звістку про відхід у засвіти **Великого Українця Дмитра Павличка**, згадуючи його філософське й натхненне Слово:

*Ти не молися мовою чужою,
бо на колінах стоячи помреши!*

Заповіт для нинішніх і майбутніх поколінь Українців.

У Полтаві вшанували пам’ять Героїв Крут

Показ фільму “Крути-1918”

У Полтавському обласному академічному театрі показ художнього фільму “Крути-2018” влаштував Департамент культури і туризму Полтавської обласної військової адміністрації. У ньому йдеться про те, як українці мужньо стали на захист своєї країни від російської Червоної армії. У зйомках було залучено близько 1000 акторів і 2000 одиниць зброї, а батальні сцени знімали за участі 150 військових Національної гвардії України.

Вшанування пам’яті Демида Бурка

Нагадаємо, у 2020 році у Полтаві з’явилось нове місце пам’яті діячам Української революції 1917–1921 рр. та поки що, на жаль, єдине – Героям Крут. Меморіальну дошку Демида Бурку відкрили з ініціативи Полтавського офісу Українського інституту національної пам’яті на фасаді Свято-Миколаївської церкви ПЦУ. Кошти збирали народною толокою. І от спільними зусиллями УІНП, депутатів міської ради Юліана Матвійчука, Тараса Сняговського, Ігоря Скляра та депутата обласної ради Анатолія Ханка й прихожан храму меморіальну дошку встановили.

29 січня участь у пошануванні Демида Бурка взяли заступник начальника Полтавської обласної військової адміністрації Олександр Бруслик, перший заступник голови Полтавської обласної ради Олександр Лемешко, архієпископ Полтавський і Кременчуцький ПЦУ Федір, представники громадськості, духовенства, віряни. Хвилиною мовчання вшанували тих, хто віддав своє життя за Україну: і 105 років тому за незалежність УНР, і Героїв ЗСУ, які продовжують справу Армії УНР. Учасники меморіального заходу покладали квіти до пам’ятної дошки Демида Бурку.

“Уся країна вшанує пам’ять вояків, які захищали нашу державність. 105 років минуло від часу тих подій, але бій під Крутами є прикладом звитяжної боротьби й героїзму молодих українських захисників і ще однією сторінкою про незалежність. Можна провести історичні паралелі між тими подіями й сучасністю, де кожне покоління українців боролось з московським ворогом, – зауважив **архієпископ Полтавський і Кременчуцький Федір**. – Сьогодні ми вкотре маємо відродитися, пам’ятаючи, яку ціну платимо за незалежність. Вічна пам’ять усім захисникам – і тодішнім, і сучасним”.

“Для нашої громади цей день особливий, бо настоятелем нашого храму був отець Демид Бурко. Вшановуємо Героїв Крут. Низько вклоняємось Героям ЗСУ. І пам’ятаємо, що перемога дарується лише вільним”, – сказав настоятель Свято-Миколаївського храму ПЦУ, депутат Полтавської міської ради **о. Олександр Делюхін**.

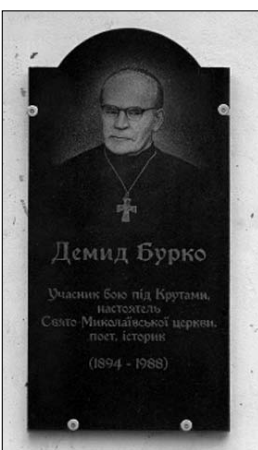
У бою під Крутами брали участь шість майбутніх православних священників. Завдяки невтомній краєзнавчій праці

полтавського письменника і просвітянина Петра Ротача є змога оприлюднити сторінки життя видатного релігійного діяча – Демида Бурка (Бурка-Корещького). Він народився 29 серпня 1894 року у с. Пирогів на Вінниччині. Водночас життя його пов’язане і з Полтавою та селом Ярецьки Шишацького району. Церковний і громадський діяч, історик церкви, літератор. Делегат І Всеукраїнського військового з’їзду (05.1917). Референт інформаційного бюро Секретаріату військових справ Центральної Ради. Свідок проголошення Четвертого Універсалу. Учасник бою під Крутами у складі 1-ї Української військової школи ім. Богдана Хмельницького.

Після захоплення Києва московськими окупантами 8 лютого 1918 року повернувся на Поділля. З осені 1918 року – студент історичного факультету Українського Кам’янець-Подільського університету. Паралельно відвідував вечірній богословський курс. З травня 1920 року – в Армії УНР, воював у складі Волинської дивізії. Після поразки Перших визвольних змагань опинився в Польщі. Влітку 1921 року намагався таємно повернутися в Україну, але на кордоні його заарештували і віддали до суду. Одержав 5 років ув’язнення, але потрапив під амністію і через рік вийшов на волю. Продовжив навчання в Кам’янець-Подільському університеті. Працював викладачем української мови і літератури у семінарських школах. У 1931 році через репресії залишив педагогічну працю, служив у кооперації.

У 1935 році Демида Бурка знову заарештували, але він утік і жив нелегально. Працював бухгалтером-ревізором у кооперативній артілі інвалідів. У своїй енциклопедії “Полтавська Шевченкіана” письменник і краєзнавець, активіст “Просвіти” Петро Ротач написав, що Демид Бурко “у серпні 1936 року відвідав с. Ярецьки на Полтавщині. Переховувався за підтримки документами до 1941 року. Під час німецької окупації перебував у Полтаві. Спільно з друзями Полтавського Українського Червоного Хреста. З жовтня 1941 – секретар Полтавського єпархіального уп-

равління УАПЦ. Служив настоятелем Миколаївської церкви м. Полтава. Підготував до друку видання Євангелія (у перекл. П. Морачевського) та молитовника (Полтава, 1942). У газеті “Голос Полтавщини” 1941–1943 надрукував низку статей з історії літератури і мистецтва, вірші і спогади з пережитого”.

Восени 1943 року у потоці біженців потрапив до Німеччини, де в перші повоєнні роки очолював Миколаївську парафію у таборах для неперемінців. З 1973 року – член Ради митрополії УАПЦ. Протодиякон. Активний співробітник журналу “Рідна Церква”, де з 1954 року публікував серію статей-спогадів “З книги буття Української Церкви”. Автор спогадів про визначних діячів УАПЦ (серед них митрополити В. Липківський, М. Борецький). Спогади відтворюють картину комуністичних переслідувань Церкви і є важливим джерелом з історії православ’я в Україні. Завершальним етапом релігійно-церковної публіцистики Демида Бурка стала книга “Українська Автокефальна Православна церква – вічне джерело життя” (1988, Бавнд-Брук, США). На її окремих сторінках знайшли місце полтавські враження автора. Помер на 94 році, похований на Штутгартському цвинтарі.

Просвітницьке зібрання у бібліотеці на Половках

“Попри те, що за більше ніж 100 років не змінився ні ворог, ні його методи війни, Україна має реальний шанс поставити крапку у боротьбі за незалежність. Бо наше суспільство зробило свій вибір і готове його захищати, кожен на своєму фронті – воєнному, волонтерському, історичному”, – сказала у вступному слові завідувачка бібліотеки філії № 7 **Людмила Заливча**.

На захід до бібліотеки запросили волонтерів, громадських діячів, регіонального представника Українського інституту національної пам’яті в Полтавській області **Олега Пустовгара**. Він є автором-упорядником книги “Герої Крут і Полтавщина”, яка вийшла в 2020 році з нагоди відзначення 100-річчя Української революції 1917–1921 рр. у видавництві “Дивосвіт” за сприяння Полтавської обласної ради й на замовлення Департаменту інформаційної діяльності та комунікацій з громадськістю Полтавської облдержадміністрації за планом випуску соціально значущих видань.

Пан Олег розповів багато цікавих фактів про створення цього видання, а також про події тих часів та їх учасників, зокрема уродженців нашого краю.

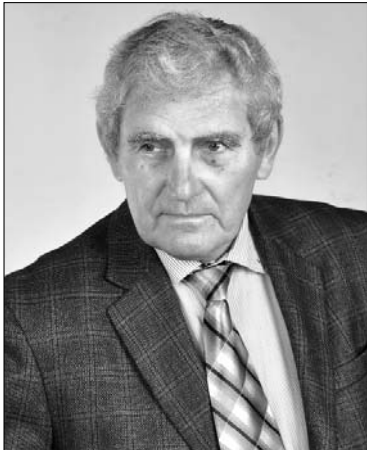
Важлива частина книги – “крутянські” вірші, які належать перу полтавців. Відкривається цей розділ віршем знаної на Полтавщині літераторки, публіцистки, членкині Правління Полтавської крайової “Просвіти”, співзасновниці і першої голови Полтавського осередку “Союзу українців” лауреатки ордену “За заслуги” III ступеня та обласної премії ім. Симона Петлюри Ганни Антипович (Дениско). Полеглим під Крутами пані Ганна присвятила “Український романс”, написаний під враженням від перших по десятиліттях замовчування публікації про Героїв Крут. Вірш покладали на музику, а полтавський бард **Юрій Трейгель**, створивши свою інтерпретацію, проніс “Український романс” через майдани Революції Гідності.

Цей романс переглянули у запису, а також хвилиною мовчання вшанували всіх полеглих за волю українського народу.

Полтавський офіс УІНП (за матеріалами сайтів ОДА та бібліотечних установ)

“Коли тобі за сорок, прагнеш глибше заглянути до своїх витоків, заповнити деякі чисті аркуші родинної пам’яті”.

Святослав ВАСИЛЬЧУК, заслужений журналіст України, м. Житомир

Влітку 1996 року я отримав запрошення з Костополя (Рівненщина) від двоюрідної (у нас казали – стриешної) сестри Жені з чоловіком Миколою Мориконів на весілля їхнього сина – Ігоря (наші з Женею матері Текля та Параска були рідними сестрами). Без зайвих зволікань збираюсь і їду в мій Повстанський край, адже сім’ї наші й тітки Параски були в приязні та помічні одна одній. Повіз мене туди з Житомира Тимур Нагалецький, голова організації “Молодий Рух”, яка діяла при нашому крайовому Народному Русі України, головою якого я був обраний у серпні 1989 року. На старенькому Тимуровому “жигуліку” і вирушили туди.

Поїздка була цікава й тим, що з такої okazji, як весілля, збираються близькі й далекі родичі – можна буде зустрітися і поспілкуватися з ними. Адже не секрет, що коли тобі за сорок, прагнеш глибше заглянути до своїх витоків, заповнити деякі чисті аркуші родинної пам’яті, з’ясувати у старших родичів багато чого з родовою батька-матері, діда-прадіда, баби-прабаби, тіток, дядьків, їхніх дітей. Аби для себе встановити: звідки ми, хто ми і куди йдемо...

Весілля вирвало, чаркувалося, пригощалося, співало, танцювало, гомоніло гамірно й багатолодно. І коли перші емоції вгамувалися, до мене підійшли мої рідні тітки Ольга і Ганна (материні сестри). Молодша з них, Ганя, запитала:

– Славіку, ти часом не чув у Житомирі щось про нашого брата Івана, твого дядька? Він був вояком УПА, ходив у рейди з відділом УПА з Пустомитівського лісу на Схід, на Житомирщину, Київщину (так він казав, побувавши вдома перед походом), звідти уже не повернувся. Казали хлопці, які були з ним у поході, що загинув десь на Житомирщині у бою з енкаведистами. Вже який раз сняться він мені, молодий, гарний, але сумний, і каже: “Я лежу за Случем. Почуйте мене. Провідайте мене”.

Тоді знову тітка до мене:
– Ти ж там у Житомирі, кажуть, високий начальник, дізнайся щось про дядька. Мені аж не по собі, що не знаємо, де його сумна могила, аби приїхати туди, покласти букет квітів, виплатитися, заспокоїти його стражденню душу, замовити заупокійну службу в церкві.

З прикрийстю відповів, що даних про загибель дядька Івана Корнійчука, якому було лише за двадцять, коли загинув, не маю. Хоча й звертався до архівів СБУ.

Тітка продовжувала:
– А ще пам’ятаю тебе геть мало, рочків п’ять, як Текля привозила вас із сестрою Тамарою до нас на хутір Груди, аби переховатися від совітів, які хотіли вивез-

Наказ “іти у бій...” Історичний нарис до 80-річчя УПА

ти вашу сім’ю на Сибір. Ото стоїш ти, маленький, худенький, в коротеньких штанцях на шлейках, босенький (бо за що було бідній Теклі купувати вам взувачку?), переступаєш з ноги на ногу і співаєш нам повстанську пісню про Лопатинського. Я вперше її чула. Пісня досить довга, і ти проспівав її всю, навіть не збившись жодного разу. Я ще сказала Олі (кивнула тітка на старшу сестру) – дивись, яке мале, а яку має гарну пам’ять, вивчив таку довгу пісню. Я запитала: “Хто навчив тебе цієї пісні?” – “Сам навчився від партизанів “Сівача” та сестер Гані й Наді”...

Справді, так склалось у житті нашої сім’ї та моему особисто, що наша простора хата на хуторі біля села Антонівки поблизу Костополя на тривалі роки стала повстанською явкою, частим пристанищем боївки УПА, особливо взимку, коли все довкруги засипало глибочenni сніги, лютавали морози. І як було повстанцям перебути цю лиху пору в лісі, в сирих холодних кріївках? От і йшли вояки на ніч до вірних краян, які прихистять їх, обігріють і пригостять гарячою юшкою, картоплею та узваром.

До нашої хати приходили й ночували, днювали час від часу бойові групи сотника “Сівача” з нашого ж села, “Кнопки”, “Лиса”, “Богдана”, “Зінька”. І неспроста. Адже батько наш Карпо Васильчук був відомим просвітя-

“Лопатинський” – провідник Володимир Тимошій

нином на Костопільщині, членом підпільної ОУН, навіть деякий час обіймав посаду надрайонового провідника ОУН Костопільської округи на псевдо “Тейдар”, “Морозенко”, “Сагайдачний”.

З поверненням у наш край на початку 1944 року “других совітів”, справжньої війни червоних карателів військ НКВД проти повсталого України, – батька, який був у підпіллі, видали свої ж “землячки”, загітовані совіцькою пропагандою. Суд “тройки” в Рівному вправяв йому “двадцять лет каторжних работ і пять лет ссылки” в сибірських концлагерях. Звідти він уже не повернувся...

Зі зброєю в руках воював проти червоних окупантів і загинув мій старший брат Андрій. Загинули також дядько Семко Васильчук, брат батька, та дядько Іван Корнійчук, материн брат. Багато родичів були репресовані та доправлені до сибірських концтаборів.

Тож коли бували у нас на пості бойки УПА, вояки вранці молилися, а по сніданку відбували свого вояцькі вишколи. І вже десь

під вечір дозволяли їм командири розслабитись, поспівати. Ось так почув я від них оту пісню про Лопатинського, яка мені вельми сподобалась. І я разом із сестрами та вояками натхненно витягував мелодію і запам’ятовував слова пісні.

Вояки бачили це, дивувалися, всміхалися, заохочували співати далі, бо й справді було дещо незвично, що п’ятирічна дитина швидко засвоїла таку довгу пісню й мелодію.

Слова пісні були такі:
*Як Лопатинський з-за кордону
В свій рідний край, у Львів,
вертав*

*Він ніс наказ на повстання,
Тоді її чекістам в руки вправ.
Іх він Васильків, знав дорожу,
І перший в бою він упав.
Шуміли сосни глухо в лісі
Та скоростріля тархотав...*

*Шуміли сосни глухо в лісі
Спідали пісенку тобі.
На тебе там чекає нарід
На твій наказ іти у бій.
Іх оточили на узліссі,
Кричали: “Здайсь, бандьори,
здайсь!”*

*А ти стиснув в руці гранати,
Ведмідь мавзера рихтував.
У відповідь ти їм – гранати!
А сам заліз у яму, в рів.
Вони побиті – ти рвонувся
У дальший шлях, у путь
на Львів.*

*Упала Зена край соснини
Із криком: “Слава!
Не здавайсь!”*

*Упав Ведмідь, а Лопатинський
На схід, на схід все пробивавсь.
Лшов три дні й три довгі ночі,
А кров все значила сліди,
І мерзли руки, сліпи очі,
Ноги відмовили іти.*

*І як упав ти край нагорба,
Сліпило сонце з висоти.
І ти побачив вежі Львова
І рідний Київ бачив ти.
Ти бачив тисячі, мільйони
Рідних братів, знаних в Сибір,
Ти чув їх плач, і чув прокльони,
І дикий регіт москалів.*

*Ти бачив, як здіймалась буря,
І загорівся наш вулькан,
Як нарід наш повстав до бою,
І вів полки у бій Степан.
Скоріше, друже, поспішайся,
Бо за тобою слідом йдуть,
А ти, знеможений, пристався,
Щоб хоч ті рани завинуть.*

*Щоб завинуть ті рани,
Щоб кров не значила сліди,
От знов обскочили вояками
І градом кулі упали...*

*Над Бугом там ходила Оля,
І на Україну погляда,
Цілує тризуб малесенький,
Відповив – їй подарував.
Бо так вона його кохала,
Як він Україну любив сам.*

*По той бік – рідненський села,
Чому вони не тут, а там?
Там загинув в бою її милий,
Там йдуть бої за рідний край,
А тут чужина і чужина,
Вертайся, Олю, ой, вертай.
Далеко там сидить Бандера
І думку думає свою,
Чи вже пробився*

*Лопатинський,
Чи Лопатинський вже в Краю?
Чи вже збираються сотнями,
Полками рідні брати.
Щоб відновити свою державу
З Богдана-гетьмана руки...*

Ця незвична повстанська пісня була зі мною весь час: школярем, солдатом окупаційних військ совіцької імперії в Азербайджані, де відбував службу, шахтарем у Заполярії (Воркута), студентом Київського державного університету імені Тараса

“Зена” – Зеновія Левицька

Шевченка, кореспондентом районних і обласних газет в Україні та Узбекистані, де довелося працювати. Особливо ж коли зустрівся зі старшим братом Тарасом, який навчався в Києві, в Українській сільськогосподарській академії, а згодом працював лісничим Ємлівського лісгоспзагу на Кіровоградщині.

Вже за Української незалежної держави не раз вертав пам’яттю до цієї пісні. Про кого співається в ній? Хто її персонажі: Лопатинський, Васильків, Ведмідь, Зена, Оля? Чи то конкретні історичні особи чи просто літературні образи? Про які події йдеться в пісні, коли вони відбувались?

Детальне вивчення подій, згаданих у ній, наводило на думку, що йшлося про один із епізодів боротьби Організації Українських Націоналістів з-під стягу Степана Бандери з ворожою совіцькою владою за відновлення незалежної Української держави.

З тексту пісні випливає, що автор її був добре обізнаний із діяльністю Проводу ОУН, чітко орієнтувався в політиці, був переконаним українським патріотом. Людиною освіченою, добре орієнтованою у складних політичних лабіринтах того часу. Мав достатнього рівня літературний хист. Тож уміло виписав літературний образ Лопатинського для розкриття тогочасного політичного стану, в якому опинилась Західна Україна за московської окупації 1939 року:

*Ти бачив тисячі, мільйони
Рідних братів, знаних в Сибір,
Ти чув їх плач і чув прокльони
І дикий регіт москалів.
Ти бачив, як здіймалась буря,
І загорівся наш вулькан (саме так вимовлялось)
Як нарід наш повстав до бою,
І вів у бій полки Степан.*

Який Степан? Звісно, Бандера, легендарний Провідник ОУН. Почавши з конкретних імен і фактів, автор пісні приходив до узагальнення всієї тогочасної національно-визвольної боротьби ОУН за волю і незалежність України, показуючи зв’язок окупантів у рідному краї та підготовку повстання проти них: “він ніс наказ на повстання”. “на тебе там чекає нарід на твій наказ іти у бій”.

Тож заглиблююся у вивчення документів ОУН, УПА та історичної пори їхньої діяльності. Насамперед, багатотомний “Літопис УПА”, інші джерела легендарної організації, яка своєю безкомпромісною революційною діяльністю сколихнула українське суспільство, подала йому надію на визволення з пут окупантів і, врешті, створення своєї незалежної держави, на що має право кожен народ на землі, особливо такий великий, зі славетною історією і віковими традиціями, високорозвиненою культурою, як наш.

Звернув, зокрема, увагу на прізвище “Лопатинський” у книзі-спогадах “Тисяча доріг” від-

мої дядьки ОУН, підпільниці Марії Савчин, яка майже за неймовірних обставин, потрапивши в лабет НКВД, зуміла перехитрити ворога і опинитися згодом аж... у Сполучених Штатах Америки, де осів провід ОУН Степана Бандери, де вона й написала свою книжку-спогад, чи не найкращу з подібних. Але в книзі йшлося про живого Юрія Лопатинського, прямо причетного до діяльності закордонного Проводу ОУН десь 1954 року, а пісенний Лопатинський гине десь на початку сорокових років, практично на 15 років раніше.

Отже, не той.

І от в “Історії УПА” Петра Мірчука натрапляю на інформацію, що під час переходу кордону до України в 40-му році загинула бойова група ОУН під проводом “Лопатинського” – Володимира Тимоші. Тобто це була конкретна людина з конкретними діями. А хто ж інші учасники групи? Адже спливало, що й решта його сподвижників були не літературні персонажі, а живі люди.

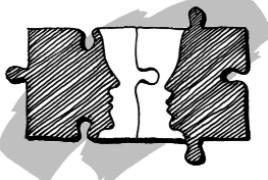
Перегорнувши чимало історичних матеріалів про діяльність ОУН-УПА, спогадів учасників цих подій, натрапляю на незвичне у книзі творів Степана Бандери “Перспективи Української революції” в статті “Вдесяту річницю створення революційного Проводу ОУН” (10.2.1940), на стор. 204 читаю: “Революційний Провід ОУН цілу вагу поклав на розгорнення діяльності на Рідні Землі. Крайовий Провідник Тимошій – “Лопатинський” з іншими членами Крайового Проводу зразу після 10.2.40 подались на Рідні Землі. Крайовий Провідник Лопатинський з д. Опришком-Ведмедем і подругою Зеновією Левицькою заскочили відділом НКВД, загинули в бою, порозривавшись гранатами. Але зараз до краю виправлено більше груп... і краю на Рідних Землях поставлено в наміченому пляні” (В-во “Наш формат”, Київ, 2021 р.).

Тепер остаточно переконаюся, що згадувана в пісні Лопатинський, Васильків, Ведмідь, Зена, Оля існували насправді, були діячами ОУН, які боролися за відновлення незалежної Української держави. Але коли і де це сталося, за яких обставин загинули герої? Врешті, ким вони були в житті?

Вдалося встановити такі подобиці: “Лопатинський” – Володимир Іванович Тимошій – на той час крайовий провідник ОУН на ЗУЗ (Західно-українських землях), 1911 року народження, с. Грабовець Стрийського району на Львівщині. Батько Іван був чотарем УГА. Володимир закінчив Стрийську гімназію і вступив до Львівського університету, де навчався на факультеті права. Член ОУН з 1929 року. За активну політичну діяльність польський режим неодноразово кидав Володимира Тимоші до в’язниці (у Стрийській тюрмі перебував у 1934–1935 роках, а також у відомому в Польщі концтаборі для політичних – “Березі Картузькій”. З 1939 року – крайовий провідник ОУН на ЗУЗ. На цій посаді зміцнював і розширював організацію, сприяв створенню загонів самооборони, які активно проявили себе, захищаючи місце українське населення від мародерства і звірств польської армії та поліції.

“Лопатинський”-Тимошій був одним із творців революційної ОУН на чолі зі Степаном Бандерою в лютому 1940 року.

“Васильків” – Теодор Оленьчук, родом із села Почапи Золочівського району на Львівщині, 1905 р. н. Повітовий провідник

ОУН Золочівщини. В'язень польських тюрем.

“Ведмідь” — Микита Опришко, 1911 р. н. село Грабовець Стрийського району Львівської області. Від листопада 1939 року — організаторий референт та заступник Крайового Провідника ОУН Володимира Тимчія. Один із організаторів і керівників повстанської боротьби у вересні 1939 р., відтак національно-визвольного підпілля в СРСР. Політв'язень польських тюрем і концтаборів. Учасник наради провідного активу ОУН 9-10 лютого в Кракові.

“Зена” — Зеновія Юрївна Левицька, 1914 р. н., село Долява біля Дрогобича. Донька священника УГКЦ та вчительки. Навчалась в українській гімназії в Дрогобичі, згодом — у Господарчій школі у Львові. Діячка ОУН, вела активну роботу серед учнівської, студентської та робітничої молоді. У 1938 році була заарештована поляками. Після виходу з тюрми призначена референтом жіночого сектора в Крайовій Екзекутиві ОУН, яку очолював Володимир Тимчій. Брала участь у нараді активу ОУН 9-10 лютого в Кракові.

А як же загинула група ОУН “Лопатинського”?

Після наради 9-10 лютого 1940 року в Кракові і створення Революційного Проводу ОУН на чолі зі Степаном Бандерою, Крайовий Провідник ОУН на ЗУЗ Володимир Тимчій “Лопатинський” разом із Зеновією Левицькою “Зеною”, Миколою Опришком “Ведмедем” та Теодором Оленьчаком “Васильківим” повернулися з Кракова до Львова. Вони перейшли німецько-совітський кордон, що пролягав тоді вздовж річки Сян, але червоні прикордонники помітили їхні сліди на снігу і влаштували погоню. В архіві СБУ збереглася довідка тогочасного НКВД: “При переході границы Тымчий, Опришко, Васильков и Левицкая были обнаружены и преследуемые нарядом советских пограничников, которым оказали упорное сопротивление, и после того, как у них вышли все патроны, и не желая сдаться пограничникам, Тымчий, Опришко, Васильков и Левицкая взорвали себя последней гранатой”. Сталося це в селі Устянівці (нині — Польща).

Ось подробиці очевидців трагедії, зокрема учасника національно-визвольної боротьби на Закерзонні Антона Бурого “Месника”.

“Морозного похмурого лютого ранку 1940 року група Крайового Провідника ОУН Володимира Тимчія — “Лопатинського” виїхала з села Бахлова, яке знаходилось на окупованій німцями української території в напрямі річки Сян, по якій тоді проходив державний кордон між більшовицьким СРСР та нацистською Німеччиною після розгрому Польщі у вересні 1939 року. Річку Сян перейшли непомітно і подалися на східну сторону гори Жуків, до села Устянівці. Там заховалися на горищі однієї з хат біля залізничної станції.

Енкаведисти по слідах на снігу йшли за ними і оточили хату. Було дано ультиматум зійти з горища і здатись. Відповіді не було. Тоді нападники викликали три танки з танкової частини, що базувалась неподалік, і, коли танки підїхали до хати, вороги знову вимагали від оточених здатись, інакше з танків розстріляють будівлю. Але ті не здавались, і перестрілка тривала цілих пів дня. Після обіду всі почувли спів славня “Ще не вмерла Україна”, а

наприкінці пролунали пістолетні постріли і вибухи гранат.

Страх перед оунівцями діяв так сильно, що навіть після останніх пострілів совіти не наважилися лізти на горище. Почали шукати когось із місцевих селян. Саме в цей час поблизу на саях проїжджав мешканець села Стефкова Степан Шиманський. Енкаведисти змусили його вилізи на горище і познімати тіла загиблих. Як потім розказував С. Шиманський, на горищі він побачив розірвані на дрібні клапти багато мап і грошей. Поруч лежали тіла оунівців, трьох чоловіків і жінки. Тіла героїв зняли з горища і поклали на сани. Степан під охороною червоних вивіз їх до містечка Ліско за 16 км звідти і залишив перед будинком НКВД.

Через два роки, в лютому 1942 року, біля місяця, де загинули герої, насипали пам’ятну символічну могилу, відправили панахиду. Шану героям віддали до 200 душ місцевого люду, які зібрався з довколишніх сіл”.

І нарешті, такий персонаж з пісні, як “Оля”, яка “ходила над Бугом”. Це художній образ чи жива людина? Ажте у пісні вона сприймається як уособлення жіночої жертвовності українській справі, відданості коханому повстанцеві, який загинув у бою за Україну.

*Там згинув в бою її милий
Там йдуть бої за рідний край.
А тут чужина і чужина,
Вертайся, Олю, ой вертай...*

Тоді, в сорокові роки минулого століття, її образ сприймався як приклад усім українським дівчатам, і недарма мова старша сестра Ганя, керівниця Антонівської станиці “Юнацтва ОУН”, який тоді виповнилося лише шістьнацять років, так коментувала слова пісні і згадану Олю дівчатом, юначкам ОУН, які збиралися в нашій хаті: “Бачите, яка та дівчина віддана Україні, своєму милому, повстанцеві УПА. Вчїмось і ми бути такими. Але щоб наші кохані хлопці не гинули, а після перемоги над ворогом живими і здоровими повертались до нас”. Та не так діялось, як мріялось. Її коханий, сотник УПА “Сівач”, Володимир Кобринович, з нашого села, загинув із друзями 10 жовтня 1946 року поблизу Антонівки...

Знову пошуки в архівах. І ось що знаходжу. Виявляється, справді була така дівчина, звали її Ольга Базильків. З нею Тимчій “Лопатинський” часто зустрічався в Стрию в домі Кравцівих. Ба більше, Володимир з Ольгою сиділи за одним столом на Свят-вечір у Кракові 1940 року, на яку серед інших активістів ОУН їх запросив Степан Бандера. Ганна Тимчій, дружина старшого брата Петра, знала молодшого брата Ольги Базильків, який працював викладачем у музичній школі в Стрию. Він говорив про дружбу Олі та Володимира, згадував, що батьки Олі хотіли мати Володимира своїм зятєм.

Дещо про Ольгу Базильків, “Олю” з пісні. Псевдо “Шуминка”, родом зі Стрия на Львівщині, членкиня “Пласту”, активістка “Соколу” та Союзу Українок. Членкиня Стрийського районного проводу ОУН. Учасниця похідних груп ОУН (літо 1941 р.), референт жіноцтва крайового проводу ОУН ОУСЗ (осередніх українських земель). Загинула в бою з німецькими загарбниками в травні 1943 року на Житомирщині, небагато переживши свого милого “Лопатинського”-Тимчія...

Отже, в повстанській пісні про Лопатинського йдеться про конкретних людей, учасників ук-

раїнських національно-визвольних змагань, які близько стояли біля Головного Проводу ОУН.

Однак невідомий автор пісні звернув увагу не на прізвиська, а на імена, узагальнивши таким чином усіх учасників національно-визвольної боротьби, багато з яких носили такі ж псевда, імена, воювали за Україну в жорстких протистояннях з московськими окупантами.

Із пісні постає легендарний образ українського революціонера-націоналіста, який понад усе ставить свій обов’язок перед рідним народом — звільнення його з-під чужоземного ярма і відновлення незалежної Української держави.

У пісні засобами художніх образів майстерно показано, яке лихо принесли в рідний край москалі-окупанти.

*Ти бачив тисячі, мільйони
Рідних братів, гнаних в Сибір,
Ти чув їх плач, і чув прокльони,
І дикий регім москалів.*

Передається так, начебто це бачить поранений “Лопатинський”, а також “вежі Львова, і рідний Київ”... Логічно, що навіть “край пагорба”, на якому зраниений лежав, він бачити не міг, але цими образами автор пісні об’єднав захід і схід України як єдину політичну цілісність для всіх українців, що взяли до рук зброю і стали на захист рідної землі.

Хто ж все-таки був автором пісні? Судячи з усього, людина, теж близька до Головного Проводу ОУН, бо дізнатися про таких людей від рядових учасників національно-визвольних змагань було практично неможливо. Пісня, ймовірно, написана дещо пізніше, в 1943–1944 роках, коли справді “загорівся вулкан” (так в оригіналі) нашої національно-визвольної боротьби, “і вів у бій полки Степан”.

Про пісню і її автора свого часу я мав мову з лідеркою Конгресу Українських націоналістів Славою Стецько, дружиною одного з найближчих соратників Степана Бандери Ярослава Стецько, яка повернулася в Україну і проходила значну громадсько-політичну діяльність, була навіть обрана депутатом Верховної Ради України. Пані Слава, на жаль, не знала пісні, тим більше, хто був її автором. І коли я заспівав, вона була в захваті від почутого і довго розпитувала, звідки я знаю пісню, від кого навчився. Було це в 1990-х роках під Берестечком, куди ми, рухівці з Житомира, щороку приїздили вшанувати пам’ять героїв Берестецької битви 1651 року.

І насамкінець, про слова пісні, винесені в заголовок. Досліджуючи тему, встановив, що Головний Провід ОУН-6 справді розглядав питання про всенародне повстання на західноукраїнських землях проти московських окупантів у 1940 році. Це й стало основною причиною, що крайовий провідник ОУН “Лопатинський”-Тимчій поспішно зібрався з-за кордону назад в Україну після наради ОУН 9-10 лютого 1940 року, навіть не дочекавшись весни. І сліди на снігу, залишені групою при переході кордону, стали для них фатальними.

Всенародний здви́г у краї стався дещо пізніше, через тричотири роки і тривав до кінця 40-х — початку 50-х років. Та замість діячки ОУН “Лопатинського”-Тимчія боролась пісня про нього і його друзів.

Ось така непростя й дещо незвична історія створення однієї з відомих повстанських пісень про “Лопатинського”-Тимчія.

Слава Героям!

Могиланка без російської

У стінах Національного університету “Києво-Могиланська академія” вживати мову держави-агресора — російську — **заборонено**.

Якщо викладання російською не ведеться в університеті вже давно, то тепер заборона стосується і спілкування між собою мовою окупантів у Могиланці. Це стосується абсолютно всіх: викладачів, студентів, адміністративного персоналу. Ця норма прописана у нових Правилах внутрішнього розпорядку НаУКМА, які сьогодні затвердили на 40-ій сесії Академічної конференції університету. У нових правилах, приймати які штовхають вимоги і виклики часу, прописані норми щодо дистанційного навчання та його цифрових форматів, гнучких форм робочих графіків, обліку робочого часу тощо.

Дякую всім, хто долучився до розробки нових правил, які вимагає нова реальність і в яких

Геннадій ЗУБКО

Презентація видання “30 війн із Заклятим сусідом” у Богуславі

27 січня у читальній залі Богуславської міської бібліотеки відбулася довгоочікувана зустріч із сучасним українським істориком та письменником Євгеном Букетом.

У виданні “30 війн із Заклятим сусідом”, над якою автор працював спільно з колегами — військовими журналістами, вміщено всі військові конфлікти з країною-агресоркою, починаючи зі східних походів Святослава Хороброго 964–966 рр., і закінчуючи російсько-українською війною, яка триває з 2014 року. На кожному розвороті альбому — одна війна.

“Найскладнішим у створенні альбому було вмістити розповідь про кожен військовий конфлікт в один розворот. Причому не лише текстово, а й розмістити там дві інфографіки, які показують власне карту цього конфлікту, а також якогось основного діяча, який брав участь у ньому участь. Особливо складно було з тими подіями, які відбувалися у XIX–XX ст. тому що про них написані багатотомники, а тут — всього-на-всього розворот, і треба людям дуже коротко і просто пояснити, що це таке”, — ділиться пан Євген.

Він подарував бібліотеці також власну книгу “Швачка — фєнікс українського духу”, яка є частиною дослідження автором гайдамацького руху 18 століття — однієї з ключових проблем політичної історії України. Присутніх зацікавив той факт, що саме в Богуславі полковника Микиту Швачку пов’язали московські підрозділи.

“Ой, на козаченьків, ой, на запорожців та пригодонька стала: Ой, насамперед батька Швачку із

сьогодні доводиться працювати українським вишам і всім закладам освіти.

На сесії Академічної конференції також одностайно затвердили звіт президента НаУКМА Сергія Квіта за 2022 рік. Як голова Наглядової ради НаУКМА, так і члени Наглядової ради та вся Могиланська спільнота, гостро відчуваємо, що війна дуже вплинула на роботу університету. Могиланці стали до лав ЗСУ і пішли на передову захищати Україну, на жаль, є і загиблі герої. Війна скорегувала темп наукових досліджень, але кількість наукових публікацій, хоч і зменшилась, проте не суттєво. Війна змусила багатьох студентів і викладачів шукати прихистку за кордоном. Але війна не похитнула прагнення Могиланки до розвитку. Тому у 2022-му було започатковано низку амбітних проєктів, а стратегія розвитку на найближчі роки — ще амбітніша.

Роботи багато, але, певен, команда Могиланки впорається. Успіху всій моголинянській спільноті!

осаулою докупити зв’язали, да на вози клали із Богуслава до Білої Церкви у неволу забрали, да повезли батька Швачку густими лісами”. Так співається в народній пісні про Микиту Швачку — одного з повстанських командирів часів Коліївщини, який реальною загрозою російському війську. У рапорті московського полковника Протасова військовий колега є такі слова: “не доезжая местечка Богуслава, атаман Швачка с шестьюдесятью восьмью человеками и двумя знамями взят там”.

У 1769–1789 роках ситуація була настільки неспокійною, що польська адміністрація покинула Богуславщину. Ротмістр писав Браницькому: “як були бунти літом, то і тепер розгорілися ще з більшим полум’ям”.

Як видно з праць Євгена Букета, Богуслав у ту пору був визначним центром Коліївщини, містом, у якому Максим Залізняк видавав Універсали отаманам “на право порядку учинять”. Але ще раніше, за часів визвольних походів Пилипа Орлика на Правобережжя, Богуслав був полковним містом, де містився осідок Федора Швачки — богуславського полковника.

Присутні отримали величезне задоволення від спілкування з Євгеном Букетом та отримали книги з дарчим підписом автора.

Наталя ФЕДОРЧЕНКО, бібліограф КЗ “Публічна бібліотека” Богуславської міської ради

Що більше української, то краще!

Українська мова — прекрасна, багата, милозвучна! Якщо ви її досі не знаєте, запитайте себе: чому?

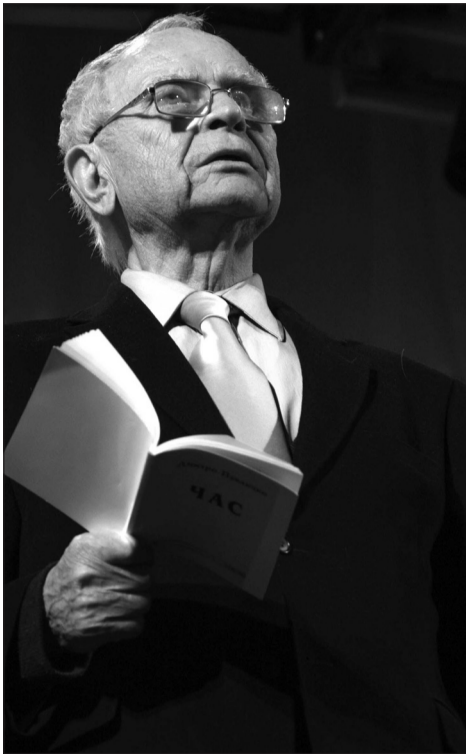
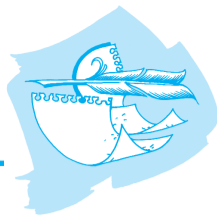
І книг розкішних вистачає, книговидавництво в Україні неабияке. І фільмів, дубльованих українською, і будь-яких курсів, і волонтерів, які готові навчати безкоштовно. А вірші й пісні українською які!

То чому ви досі не говорите українською, от питання. Ви ж приїздите до Америк, Франції, Британії, Німеччини і зразу починаєте вчити тамтешню мову. Бо вам там чітко дають зрозуміти, що без мови країни, де ви оселилися, ви небагато досягнете. Бо

не знати мову — не поважати країну. І українці, які вважали українську незрозумілою кугутською мовою, аж бігом вчать у Польщі польську, бо говорити з поляками російською — якось воно не той-во. І ті, хто не казав “Дякую”, “Перепрошую”, нормально вживають “Дзенькує”, “Пшепрашам”. І язик колом не стає. Чому?..

Вчать фінську, данську, німецьку, естонську, ісландську... І не треба дискусій про Могиланку. Що менше російської, то краще. Що більше української, то краще!

Леся МОСКАЛЕНКО

“У мене в грудях татарське серце клекотить”

Ввечері 29 січня 2023 року у віці 93 років помер український поет, перекладач, літературний критик, публіцист, шістдесятник, один із організаторів Народного руху України, Демократичної партії України, перший голова Товариства української мови імені Т. Г. Шевченка, народний депутат України декількох скликань, один з авторів Декларації про державний суверенітет України Дмитро Павличко.

Дмитро Павличко з 1989 року, коли його було обрано народним депутатом СРСР, почав активно взаємодіяти з кримськотатарським національним рухом, зі скликанням у червні 1991 року Курултаю кримськотатарського народу — з Меджлісом кримськотатарського народу.

У суспільно-політичному житті незалежної Української держави Дмитро Павличко послідовно виступав за відновлення прав кримськотатарського народу, що мали б бути гарантованими відповідними законами та Конституцією України.

Висловлюючи від імені Меджлісу кримськотатарського народу і себе особисто шире співчуття рідним, близьким, друзям, українській спільноті у зв'язку з тяжкою втратою — смертю Дмитра Павличка, дозволю собі навести його вірша, написаного ним влітку 1992 року та сповненого шемливого болю за долю кримськотатарського народу:

Татарське серце

В Криму, при неправдивих суддях,
Де імперська панує “прить”,
Відчув я, що у мене в грудях
Татарське серце клекотить.
Хатини вбогі на узвишші,
Рапавий ракушник в крові.
Тут ви для мене найрідніші,
Повернені з заслань — живі!
Хороми царські й секретарські
Обходжу з льодом на очах,
Мене бентежать лиш татарські
Стежки в ожинкових кушах.
Лиш підмуровані городи,
Старі, скалічені сади;
О, незнищений мій народе,
Себе тут знову народи!
Синіють гори, плачуть скелі,
І грає море, повне сліз,
Та від пшеничної оселі
Вже слово подає Меджліс.
Я прислухаюсь до мелодій,
Гортанних, степових октав,
Що їх тиран, кремлівській злодій,
Безжалісно покортував.
Кричу, ступивши, мов на рану,
На землю, повну болю й мсти:
Вертайтеся з Узбекистану,
Мої знедолені брати!
(28.07.92, м. Ялта)

Прощайте, Дмитре Васильовичу!
Світла пам'ять!

Рефат Чубаров,

голова Меджлісу кримськотатарського народу

“Я в Стопчатові народився, а в Києві вмер і воскрес!”

Так минає ціла епоха

Великий поет, великий державний діяч, великий українець, який стояв біля витоків української незалежності.

Помер будівничий української цивілізації, пристрасний і відданий син України, доля якого невіддільна від долі народу, що спізнав страждання окупацій — німецької та російської — пережив злети визвольної боротьби, заборони і приниження, гіркі моральні компроміси й сподівання шістдесятників — і дочекався вибуху свободи: 24 серпня 1991 року — зоряний час Павличка та його однодумців, час відродження української держави.

Дмитро Васильович Павличко — невтомний трудівник, енциклопедист, справжня Академія української літератури в одній особі. Бо літературу нашу неможливо уявити сьогодні без його поезій, блискучих перекладів світової класики, літературознавчих студій та спогадів, в яких увіковичена ціла епоха, її нещастя і радощі.

Звістка про смерть Дмитра Павличка, з яким дружили шістдесят років, принесла невимовний біль: так йде під воду Атлантида, так минає ціла епоха. Лише пам'ять і віра здатні подолати темряву цього часу смертей — старих людей в тилу і молодих — на передовій.

Ніколи не забуду наші спільні з Дмитром Васильовичем поїздки по Україні та в Польщі в часи “Солідарності”. Пам'ятати, як співали разом його безсмертну пісню “Два колйори”, як сперечалися, як створювали суспільний рух “Україна в НАТО”, як брали участь у круглому столі з політичним трупом Януковичем, як вірили в перемогу над віковичним ворогом України — росією.

Дмитро Павличко помер посеред битви, не дочекавшись нашої неблаганної перемоги, але віддавши їй всю силу свого таланту.

Слава Дмитру Павличку — Герою України. Царство йому Небесне, встелене українськими зорями.

Юрій Щербак

***

Іду в потязі і плачу... Я розумію, що час невпинно веде відлік нашому земному буттю. І коли в час війни думала про Дмитра Павличка, найбільше, чого боялася за нього і боюся за себе: не вмерти до нашої Перемоги...

Можливо, ми не усвідомлюємо, але в кожному з нас є зернина, яка проросла з його слова, вчинків, позицій.

Плачу світлими сльозами суму і щастя водночас... знати, зустрічатися, слухати, працювати...

Величний Чоловік!

Скільки житиму — пам'ятатиму.

Валентина Кирилова

Двоє вірних друзів. Десь там вони знову зустрінуться. Як колись. Такими їх завжди пам'ятатиму.

Дякую, Дмитре Васильовичу, за все. Спочивайте.

Маркіян Лубківський

***

Помер Дмитро Павличко, символ епохи Великого Відродження України. Світла пам'ять і Царство Небесне великому Сину України!

Згадую жовтень 1989 року, коли я звернувся за підтримкою до Дмитра Павличка та Івана Драча, які перебували у Тернополі. Я тоді був у відрядженні з Вірменії, де працював на відбудові після землетрусу і там ми створювали осередок Народного Руху серед українських будівельників. Місцеві та наші кадебісти чинили шалений опір. Дмитро Павличко та Іван Драч негайно надали нам необхідні офіційні документи від української держави і осередок НРУ на вірменській землі було створено.

Петро Шимків

Титанічна постать в українській літературі

Моє знайомство з Дмитром Павличком почалося з далекої осені 1964 року, під час Декади української літератури в Грузії. Тоді серед багатьох книжок гостей була ви-

дана й збірка віршів Дмитра Павличка. Однак по-справжньому до поетової творчості я долучився вже в Києві, коли в оригіналі прочитав його легендарну нині збірку “Гранослов”.

Потім були безліч зустрічей, спілкування, творчі взаємини. Півстоліття тому саме Дмитро Васильович написав блискучу передмову до моїх перекладів молодої тоді української поезії (Ліна Костенко, В. Симоненко, І. Драч, М. Вінграновський, Б. Олійник та ін.), які вийшли в Тбілісі під назвою “Квіти добра”. Пам'ятною стала наша поїздка до столиці Грузії в грудні 1998 року, коли члени офіційної української делегації (І. Драч, Л. Танюк, посол України в Грузії С. Волковецький та я, тоді заступник міністра України в справах національностей та міграції) на чолі з Дмитром Павличком були з візитом у патріарха Іллі II. Ми тоді наївно пробували долучити грузинського пастиря як посередника до примирення УАПЦ і з УПЦ московського патріархату. На жаль, не вдалося. (Остання тепер, як відомо, заборонена законом).

Пам'ятаю, тоді в літаку з Києва до Тбілісі я переклав блискучий вірш Павличка “Біля посольства Грузії в Римі”. Цьому віршу та його авторові потім палко аплодували в СП Грузії колеги українського гостя Брати Таммаз та Отар Чіладзе, Таріел Чантурія, Гіві Геґечкорі, інші колеги. Згодом ми з Павличком стали колегами не лише в літературі, а й в дипломатії. Як він радів, коли в Посольстві Грузії в Києві відбулася презентація моєї авторської антології “Сто українських поетів”! В ній він побачив продовження тої маленької збірки, яку благословив 1972 року.

Дмитро Павличко — титанічна постать в українській літературі, митець бурхливого темпераменту, колосальної творчої та людської енергії, полемічна, суперечлива, але непохитна в боротьбі за незалежність України. Він увійде в історію не лише як великий поет, а й видатний політичний діяч, який став одним з фундаторів незалежності України. Прикро, що поет не дожив до перемоги своєї батьківщини над ненависним ворогом. Але ця перемога буде, неодмінно буде, і в оновленій Україні також пам'ятатимуть й шануватимуть свого великого сина. Прощайте, дорогий Дмитре Васильовичу! В знак ширшої любові та поваги кладу на ваші груди білі тбіліські хризантеми!

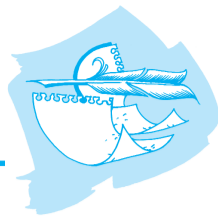
Рауль Чілачава,

30 січня 2023 р., Тбілісі

Рауль Чілачава, Іван Драч, Дмитро Павличко та Лесь Танюк. Сурамі, грудень 1998 року

***

“Червоне – то любов, а чорне – то журба...” Його знають як поета, депутата, політика. Ми ж його знали також як Голову УВКР – Української Всесвітньої Координаційної Ради, яку очолив після Михайла Гориня. Ми працювали разом, проводили спільні заходи. Не раз мали гострі дискусії, сперечалися. Але Дмитро Павличко завжди цінував нашу працю, подарував бібліотеку своїх творів. Часто бував на заходах МІОКУ. І це завжди було цікаво, творчо, вмів тримати переповнені зали своєю потужною енергією, своїм вогнем. Сьогодні пішов у засвіти... Вічна пам'ять...

Ірина Ключковська

***

Помер видатний український поет, перекладач, літературний критик, публіцист, шістдесятник, громадсько-політичний діяч, Герой України, лауреат Національної премії імені Тараса Шевченка Дмитро Васильович Павличко (нар. 28 вересня 1929 року, Стопчатів, Яблунівський район, Коломийський повіт, Станіславське воеводство, Польська Республіка, нині Косівський район, Івано-Франківська область, Україна – 29 січня 2023 року).

Дмитро Павличко – перший голова Товариства української мови імені Тараса Шевченка (1989–1990), голова Української Всесвітньої Координаційної Ради у 2006–2011 рр.

З жовтня 1995 до травня 1998 року був Надзвичайним і Повноважним Послом України в Словацькій Республіці. Дмитро Павличко був також Послом України в Республіці Польща в період з весни 1999 року по лютий 2002 року. Завдяки його

Дмитро Павличко та Іван Малкович

клопотанню в центрі Варшави за пів кілометра від знаменитих Варшавських Лазенок в березні 2002 року було споруджено пам'ятник Тарасу Шевченку.

Батько української письменниці, літературознавиці, перекладачки, публіцистки Соломії Павличко.

Світла пам'ять...

Віталій Куринний

Хай царствує у Небесах Ваша полум'яна душа, дорогий Майстре

29 січня – у день пам'яті Героїв Крут – відійшов у вічність класик сучасної української літератури, великий Поет і великий Громадянин, співавтор Декларації про Незалежність України – Дмитро Павличко.

Неймовірний темперамент і жага до життя круто занесли Поета на шалених віражах ХХ століття, однак любов, як найвірніший компас, непомітно виводила його на сонячні шляхи правди і повертала до себе справжнього. Його пісню “Два кольори” з її прихованими смислами знає чи не кожний українець, а його книжка любовної лірики “Таємниця твого обличчя” – непроминальна сторінка у скарбниці української поезії.

Свого часу справжньою подією став вихід книжки поета “Правда кличе!” (1958) з віршем “Коли помер кривавий Торквемада...” з більш ніж очевидними натяками на смерть тирана Йосипа Сталіна – “що здох тиран – але стоїть тюрма!”. 18-тисячний наклад книжки знищили, але

вірш став одним із перших знаків звільнення української поезії з лабет радянської цензури. Гадаю, що цей вірш не втрапить актуальності й тоді, коли здохне теперішній кремлівський Торквемада...

Українці назавжди вдячні Дмитрові Павличкові і за очолюваний ним “Всесвіт”, який публікував українські переклади найголосніших світових літературних новинок швидше за московські видання, і за сміливе відкриття Антонича у 1967 році, і за український 6-томник Шекспіра, і за пам'ятник Шевченкові у центрі Варшави, відкритий стараннями Павличка, і за його вагому лепту в Акті Проголошення Незалежності...

Хай царствує у Небесах Ваша полум'яна душа, дорогий Майстре... Дякую, що колись давно благословили й мене у поетичний світ...

Найсвітліша пам'ять... Найширші співчуття Вашій дивовижній музі – пані Богдані, Вашій турботливій доньці Роксолані і всій родині...

Додаю тут один із найкращих Ваших віршів:

***

*Коли мені не допоможуть вірші,
То вже не допоможуть лікарі.*

*Усни свої благословенні й віщі
Я відійду самотньо на зорі.*

*Тоді прийди, кохана, кроком тні,
Та серця ти за тим собі не рви,*

*Що все життя віддав я Україні,
Тобі ж – пучок могильної трави.*

*Я знаю, мила, це несправедливо,
Та поділить інакше я не міг,*

*Бо й ця трава – так само вічне диво,
Як дивина найкращих днів моїх.*

Іван Малкович

Час прощання з великим поетом!

Поет, громадянин, політик, діяч, воїн! Воїн пера! Чарівний володар слова! Невимовно боляче і сумно! Мені так пощастило, бо останні роки дуже часто спілкувалася. Про поезію, про переклади, про світові проблеми. Залишились такі спогади – змістовні, філософські, наповнені мудрістю і настановами. Він дуже любив Індію, шанував і перекладав Рабіндраната Тагора, написав вірш, присвячений 150-річчю Магатми Ганді у жовтні 2019 року.

Відкрив тоді він нашу виставку “Очі” у Музеї Тичини 4 листопада 2019 р. і уперше всі почули цей вірш, коли він його прочитав з рукописного листа. Так майстерно ніхто ще не перекладав Тагора! Тисячі його віршів, перлини української літератури. На жаль, мій готовий рукопис перекладів його віршів англійською ще не виданий, він так і не міг побачити. Там є переклад поеми про Ісуса Христа “Учитель”. Він дуже хотів, щоб

Молодь любить Павличка

З композитором Олександром Білашем

більше іноземних англомовних читачів його прочитали.

Лише йому я зізналась, що пишу вірші, коли він спитав: “Як ти так можеш розуміти душу і думки поетів, ти мабуть сама пишеш вірші. Правда?” Він написав передмову до моєї антології української поезії ще у 2011 році. І він також благословив мій переклад “Лісової пісні” у 2012 році.

Мої ширі співчуття дружині пані Богдані, доньці Лані і всім родичам. З глибокою пошаною до Дмитра Васильовича тут залишу рядки з його Рубаїв, що він написав у Києві у 2019 році.

*Білаш не дзвонить, Гнатюка не чути,
А з ким мені поїхати під Крути,
І заспівати так, щоб змовкли всі,
Хто вже напивсь московської отрути.*

*Про смерть я думав і писав давно,
Немов про Космосу печальне дно,
Тепер я знаю: Космос дна не має,
Та ось почин його – моє вікно.*

Мрідула Гош

Дякуємо Вам за те, що перемагали і нам заповіли

Стрічка ФБ переповнена сумними звістками про відхід у засвіти Поета і Громадянина Дмитра Павличка... Я збиралася з силами написати сьогодні... Відійшла епоха, залишивши після себе Незалежну Україну і нову національну літературу.

Ваш внесок історичний, Дмитре Васильовичу. Ви особисто запросили мене до роботи над фундаментальним 10-томним виданням Україна “Антологія пам'яток державотворення 10-20 ст.” Я мала за честь працювати у чудовому авторському колективі й упорядкувати два томи (10-13 і 19 століття). Саме наша кафедра історії української літератури, теорії літератури і літе-

ратурної творчості в Навчально-науковий інститут філології КНУ імені Тараса Шевченка організувала і провела науково-популярний захід до Вашого 90-річчя!

Я пам'ятаю, як ми з Вами обговорювали і дискутували формат заходу! Актова зала ІФ була переповнена... Чудовою була співпраця з Дмитром Пилипчуком над підготовкою неповторного видання про Дмитра Павличка... Дякуємо Вам за те, що жили, творили, боролися, перемагали і нам заповіли! Спочивайте з миром... Світла Вам пам'ять, шановний і світлий Дмитре Васильовичу...

Оксана Сліпучко

Найкраща пам'ять про майстрів – читати їхні твори

Нещодавно зі студентами згадували Дмитра Павличка – одного з найкращих перекладачів сонетів Петрарки. Наш предмет – “Перекладацькі проекти”, тому й згадали саме про таку важку творчу стезю. Ішлося лише про одну з багатьох граней митця. Дмитро Павличко передусім відомий як український поет. Його вірш “Два кольори” давно став народною піснею, слова якої, напевно, знає кожен українець.

Поет відійшов у вічність...

Кажуть, що найкраща пам'ять про майстрів – читати їхні твори.

Тетяна Белімова

Здійснив великий перехід чоловік непересічний

*Я буду на світі,
Допоки незнане світло
В обличчя твого світить.
Я житиму доти,
Допоки горіти буде
Долоні твоєї дотик.*

(Дмитро Павличко, Таємниця твого обличчя. К. 1974).

Моментами здавалося, що так і буде. Змінюватимуться Президенти, проходитимуть покоління, триватимуть війни, – а над усім стоятиме Павличко з його романтичним “вірую”: “Я син простого лісоруба”.

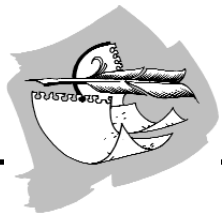
Назви його поетичних збірок щось більше за метафори – це символи доби і поетової біографії.

Дмитра Павличка (28 вересня 1929 – 29 січня 2023) не стало. Сотенний Кривоніс, який приймав підлітка Павличка у молодіжний вишкіл УПА, забрав його з собою.

Перегорнута ще одна сторінка складної епохи. Бог дав Павличкові тривале життя. Міг виповісти Велику Правду. Натомість виповів літературну.

І все ж – здійснив Великий Перехід Чоловік непересічний, талановитий. Ірина Вільде називала молодого Павличка геніальним. Його біографія складна і суперечлива як українська історія. Багато чого забудеться. Багато чого переосмислиться. Але залишиться ліричний дар поета з контрастними двома кольорами життя і творчості...

Євген Баран

"Мені інколи здається, що я належу до такої категорії людей, які з деякими своїми творами можуть залишитися в житті і після смерті".

Петро СКУНЦЬ,
письменник

Тяжко бути явором між буками

Є в Дмитра Павличка пісня "Явір і яворина", котра починається словами:

*Я стужився, мила, за тобою,
З туги обернувся мимохіть
В явора, що паляний журбою,
Сам-один між буками стоїть.*

Взагалі-то бук, як і дуб, — прекрасні дерева: завдяки їхній міцності вони можуть стати навіть символами народу. Однак саме завдяки своїй міцності вони й стають предметом наживи дубів та буків людського роду, що продають не свою силу, а силу природну. Між тим, коліску для дитини ніколи не робили з бука чи дуба — з явора. І по-новому в наш час розмові говорить давня карпатська пісня:

*А ми старі, не молоді, коби-сьме здорові,
Даме собі поробити стільці яворіві,
Ей, стільці яворіві, а столи дубові...
Або — ніжно:
У моєї миленької яворіві двері...*

То в Стефана Дзвінчука, убивці Довбуша, були двері дубові. Дубові вони і в нинішніх закуплених та підкуплених. На жаль, дубові не тільки двері, а й голови.

А Дмитро Павличко, тонкий інструмент поезії, з усього видно, вигойданий-таки у яворівій колісці.

У тому, що він тонкий інструмент, є свій недолік. Адже на ньому далеко не завжди грав сам майстер. Грали й інші, в тому числі й дубоголові політики.

Народився Дмитро Павличко 28 вересня 1929 р. в гуцульському селі Стопчатів Косівського району тодішньої Станіславської області. Перші його книжки поезій "Любов і ненависть" (1953), "Моя земле" (1955), "Чорна нитка" (1958) мали один суттєвий недолік: будучи прокомуністичними в найгіршому розумінні цього слова, вони були написані сильно. От і вчинили на багатьох із нас недобрый, м'яко кажучи, вплив. Талановитий Василь Вовчок вдарився в антирелігійну тематику. Те ж було з Олександром Янчиком. Автор цих рядків теж дозволяв собі посперечатися з Богом (тоді КПРС писали з великих букв, а Бог — із маленької). Я навіть писав курсову роботу "Антирелігійні та антинаціоналістичні мотиви у творчості Дмитра Павличка".

Довір'я до поета підсилювало те, що між студентами ходила по руках заборонена збірка Дмитра Павличка "Правда кличе". Ми зачитувалися віршем про прибиральницю, що за копійки вилізує підлогу чиновникам, однак не цей вірш насторожив державних мужів. Був у XV столітті в Іспанії домініканський монах Торквемада, що очолював інквізицію. І був у вірші Павличка рядок:

Помер тиран, але стоїть тюрма...

Це після смерті Сталіна читалося дуже прозоро.

Як не дивно, але про збірку "Правда кличе" я не знайшов згадки в найновіших довідниках, а тих віршів, котрі пам'ятаю зі студентських літ, не знайшов у його вибраному "Любов і ненависть" 1975 року видання.

Зате у вибраному повно творів, які вже ніколи і нікому потрібними не будуть, хіба що критиканам, котрі захочуть Павличка звести до свого карликового рівня.

Дмитрові Павличкові минуло 75. Він став Героєм України. За що, питається?

Виправдати можна все, навіть невідому хворобу кандидата в президенти від кинутого в нього яйця (з помідорами, видно, на Івано-Франківщині — сутужно, а так вийшло — жовта кров). Та в тім то й річ, що Дмитро Павличко не потребує жодних виправдань. Інстинктом свого могутнього таланту він переміг усе, нав'язане йому суспільством. Так, суспільством, — все воно піддалося облудній комуністичній ідеї, хай у душі й бунтувало проти неї. Тільки той бунт так і залишився на кухонному рівні. А прорвався назвнві тільки в слові. А перемогти себе — це і є найвище геройство.

Слово Дмитра Павличка не падало нижче душі. І коли душа виривалася з мертвих обіймів долі, виривалася й слово. Саме такі, як Павличко, в якісь моменти переростали епоху, переростали себе, бо все, наляпане на них часом, злітало, як лущайки, душа сягала праторенів, оновлювалася, істина, зодягнута в уніформу, оголювалася заново.

Пам'ятаю, ми були в Киргизії на Дека-

ді української літератури. Після однієї з поїздок на прощальному банкеті Дмитро Павличко виголошує тост:

— Вип'ємо за вашу киргизьку літературу, аби вона була такою ж непокірною, як ваша ріка Нарин.

Від такого тосту керівництво республіки, звичайно, зморщилося, але перший секретар ЦК Компартії Киргизстану ніби жартома втрутився в тост:

— Между прочим, мы с Нарыном бо-

ремся. Весь час і своїми творами, і своїми діями Дмитро Павличко ворушив мізки начальству, аж поки стало цілком ясно: в комуністичній імперії шукати України марно, вона є тільки демократичною вивіскою над кухнею вже й не людоїдства, а націєїдства.

І тому Дмитро Павличко опинився серед перших, хто творив Народний рух України.

В інтерв'ю газеті "Слово "Просвіти" поет каже: "Я стояв на колінах (у прямому розумінні) перед В. Чорноволем та Л. Лук'яненком, благодуючи їх поступати місцем один одному або — ще краще — взагалі не йти на перші президентські вибори. Якби ми були зберегли єдність демократичних сил 1991 року, то розвинулися б за кілька років у потужну організацію, якій було б легко усунути від влади колишніх комуністичних партократів".

Оскільки я тоді був на Закарпатті головою крайового Руху, знаю, як Дмитро Павличко по-молодому, хоч був уже в поважних літах, прилучався до всіх наших акцій протесту, аж до Красного Поля, де нині торжества проводять ті, хто продовжує нищити наш народ. І коли ми витягували з небуття нашого першого народного поета Василя Гренджу-Донського, Дмитро Павличко, хоч був уже на дипломатичній роботі, приїхав, щоб надати цим заходам державницької ваги.

Серед книжок Дмитра Павличка дві з них (із дарчими написами) бережу й перечитую: "Таємниця твого обличчя" та "Рубаї". Остання навіяна творчістю перського поета Омара Хайама. Першу ціную за ве-

лику неплатонічну любов до жінки, другу — за велику незаполітизовану мудрість.

І ще — завжди зі мною пісні, витворені поетом у співдружності з великим композитором Олександром Білашом. Насамперед, це пісня "Два кольори" — про рушник, на якому вишито не тільки поетове, а й наше з вами життя.

Може б, і писати отак, махнувши рукою на ідіотську політику, — про те, що вічне.

Але ж доведено на практиці: не займайся політикою ти — вона займеться тобою.

Власне, так було в цій країні, що опинилася на роздоріжжі найбільшій в світі правди і найбільшій в світі брехні, завжди. Тож Д. Павличко ще замолоду писав у вірші "Відповідь батькам":

*Снівати треба, звісно, і про зорі,
Про те, як шепче в лузі очерет,
Але, людське забувши щастя й горе,
Який до чорта буду я поет!*

Так, він уміє від любові піднятися над світом:

*Як надійшла любов справдешиня,
Хлюнула пригорщу тепла,
Моя душа, немов черешня,
Понад снігами зацвіла.*

Так, але вміє бути вдячним не тільки друзям, а й псевдодрузям (ворогам — це для них зависоко, ворог іде проти тебе відкрито): "Ми повинні бути вдячні владі та комуністам, які скинули Віктора Ющенка з посади Прем'єра, бо з колишнього фінансиста й першого міністра, який почав керувати урядом із позиції національних та соціальних інтересів народу, виліт провідник нації". (З того ж інтерв'ю "Слову "Просвіти").

Що ж, Дмитре Васильовичу, такий час, що старіти не годиться. Десять у мене був рядок: "Старіти — сумно, застаріти — страшно". Отож, нехай і старіють ті, хто застарів і не здатен підставити своє лице вітрам, що віють із майбутнього.

А вам — любові такої, перед котрою ненависть безсила.

2004 р.

Тетяна ТЕРЕН, м. Київ

Складно зрозуміти, що ти завтра не житимеш...

Колись я записала з Дмитром Васильовичем одну з найскладніших і найдовших своїх розмов з письменниками. Було потрібно доне до пробиратися через багато разів проговорене і знову й знову повертатися до нерозв'язаних питань... Але ось тепер перечитую цю розмову для "RECсвітів" — і думаю, що, можливо, вона найкраще з усіх записаних мною інтерв'ю передає його складність і його муку...

Для мене Дмитро Павличко назавжди лишився автором "Таємниці твого обличчя", співавтором Акта проголошення незалежності України, ініціатором встановлення пам'ятника Тарасові Шевченку у Варшаві, людиною, від якої розходилися ниточки пам'яті до наших письменників у минулому і нинішньому, чоловіком, який носив у собі свій біль — і через окремі тексти, і через життєві вибори, і найбільше, звісно, — через смерть Соломії...

Світла пам'ять і співчуття родині...

3 інтерв'ю 2014 року

***

...Я належу до людей, які не переживають смерть як кінцевий факт, тому що не всі ж люди вмирають. Мені інколи здається, що я належу до такої категорії людей, які з деякими своїми творами можуть залишитися в житті і після смерті. Чи будуть ще співати "Два кольори", як мене не буде? Може, й будуть, це дає мені певною мірою в житті полегшення.

***

Я не вірю у Страшний Суд і не вірю, що Богові потрібно збирати негідників з усіх народів і часів, щоб їх судити. Я знаю, Суд відбувається за життя. Смерть в одних збирає лише плоть, а підвищує душу, якщо вона в них за життя була. А в мене була за мого життя душа, вона відбилася в деяких моїх текстах.

***

Бажано завжди шукати для своєї теми нових слів, не сказаних іще ніким. У вірші про любов я вже ніколи не напишу банальної фрази, яка б вона не була прекрасна. Так само ніколи не звертався і не звернуся до України "моя Україночко", і взагалі вважаю, що наших здригнутих слівечок, якими так заповнена українська класична поезія, потрібно уникати. Нині багато хто з поетів думає, що, чим сентиментальніше вони скажуть, тим краще. Я написав про це вірш, в якому заборонив називати Україну "матусею". Тільки "мати", а не "ненька", "матуся" чи "матінка". Ці словечка всі треба викинути з поезії і забути!

***

Соломія орієнтувалася на певних людей і мені теж казала: "Не варто хвалити дуже хваленого письменника і ним захоплюватися, треба стриманішим бути". Вона підтинала мою патетику, вчила бути спокійнішим, вдумливішим. Соломія розуміла літературний процес набагато глибше за мене, бачила його в епохах. Вона понаписувала про наших письменників стільки всього, що я це все тепер читаю і думаю: "Господи мій, я ж цього не знав!" Коли я працював у Польщі, Словаччині, вона прийжджала до мене, і там ми могли поговорити. Але я розумів уже тоді, що вона — професор, а я — звичайний аспірант порівняно з нею.

***

Сьогодні мої вірші про партію і Леніна слід сприймати як муку. Я шасливий від того, що за московської неволі і Російської комуністичної імперії закінчився за мого життя і я був не німим свідком, а голосом долі. Найкращі свої речі я написав тоді, коли будував Товариство української мови, Народний Рух... Є подібні небажані

тексти в Тичини, Рильського, Довженка. Як же можна взяти і викинути з нашої літератури Тичину за те, що він написав "Партія веде", коли ж він і до того, і після того створив багато інших золотих текстів? Література радянських часів має трактуватися, як література, яка творилася в підневільних умовах. Що робити нам з такими, як Довженко, який для того, щоб врятувати свій талант і своє життя, славив Сталіна? Я тепер буду займатися будівництвом пам'ятника Малишківі в Києві, але чи знає хтось, що в останні роки він був антирадянським поетом? До Андрія Малишка звертався Василь Стус, і той був його по-радником. Тому нам потрібно пошанувати і Довженка, і Тичину, і Малишка, і Бажана, і Сосюру, і всіх, що залишили тексти, які можна і нині друкувати і читати. Ми маємо перепохвати Довженка з Москви до Сосниці, ми повинні піти на могили Тичини, Рильського, Сосюри і поклонитися їм, бо вони були великими мучениками: у кожного з них були рани, нанесені епохою, в якій вони жили. Але вони намагалися зберегти нашу культуру і передати моему поколінню.

***

Інколи я думаю, що шлях Світличного, Стуса, Сверстюка не дуже відрізнявся від мого. У них тільки була інша тактика. Я був політиком і спирался на Леніна, так само, як Дзюба. Погляньте на "Інтернаціоналізм чи русифікація?" — це ж неможливо сьогодні читати, бо Ленін там — бог! І в мене теж є вірш "В кабінеті Леніна", в якому я фактично написав найголовніші свої слова: "...Нам зливатися, браття, пора! // Чим, — питаю, — водою чи кров'ю? // Чи Волзі потрібні води Дніпра? // Чи калінова кров заспіває під березовою корою?" Цей вірш потім обговорювався на пленумі ЦК КПУ. Я був людиною, яку ра-

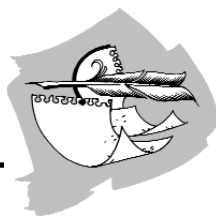
дянська влада ненавиділа, не любила, а зробити мені нічого не могла. У 64-му з'явилася моя пісня "Два кольори" — її всі знали! Мене викликали в КГБ і сказали: "Ви ж написали бандерівську пісню!" Я врешті додумався, що сказати: "Невже ви не знаєте, що прапор Паризької комуні був червоно-чорним?" І я прибіг додому переляканий і відразу до енциклопедії: так, прапор Паризької комуні — червоно-чорний! І вони нічого нам із Білашом уже не могли зробити.

***

Мені здається, що я все зробив, як треба, але одне було дуже погано: я повірив тоді, коли під час голосування за Акт проголошення незалежності побачив на табло 346 голосів, що вже все здобуто, навіть подумав: "От якби я вмер, було б це найкраще...". Але потім минав час, і я побачив, як накочуються на Україну нові ворожі хвилі. І тепер, після двадцяти чотирьох років існування самостійної України, ми знову починаємо з того ж самого — боремося з Москвою за свою незалежність і платимо за це кров'ю.

***

Найважливіше — це пошанувати час, зрозуміти, що ти — тимчасовий. Усвідомити, що все, що ти навколо себе бачиш, що для тебе найдорожче, що тебе підносить, відкривається тобі — це все час! Ми живемо на планеті, яка мільйони, мільярди років існує, але не відчуває цього часу, хоч і постійно змінюється. Мені здається, що, коли б я ще раз міг прожити своє життя, я б нічого не мняв, але шанував би час. Біг би швидше вже додому, сидав би за стіл, хатив папір і ручку. А так у житті я багато часу витратив на другорядне і непотрібне. Це дуже складно: зрозуміти, що ти завтра вже не будеш жити.

Цей лист до Дмитра й Богдани Павличків я написав 31 грудня 2021 – 1 січня 2022 р. Звісно, передав Дмитру Васильовичу, а оце подумав, переживаючи таку духовну втрату, яку понесла Україна, що можна було б цей лист надрукувати, згадуючи цього славетного поета і громадянина. Я розпочав писати цей лист саме 31 грудня, бо родина в цей день, 31 грудня 1999 року, втратила талановиту дослідницю української літератури, перекладачку Соломію Павличко. Втішаю себе принаймні тим, що я особисто встиг Дмитрові Васильовичу ще за життя сказати щирі й високі слова захоплення ним як поетом, громадським діячем, політиком, культурним націоналістом.

Микола ЖУЛИНСЬКИЙ

Дорогі Дмитре й Богдано!
Нарешті сьогодні, 31 грудня, я зібрався з духом і наважився привітати вас із Новим роком і Різдом Христовим.

Які слова віднайти, щоб посилити і так опечалені ваші серця згадкою про цей останній грудневий день, коли трагічно обірвалося життя Соломії?

Іх, цих слів утішання, нема, таке горе не загоїш словами. Я пам’ятаю, дорогий Дмитре, твоє скорботне звертання “До Соломії” саме тоді, коли вона пішла за межі земного життя:

*О, моя донечко, о моя мамо,
Я від смерті твоєї мертвої так само.
Думки мої всохлі стоять, як бадиля,
Лякають мене моїх слів сухожилля.*

Її смерть і досі ранила й наші душі, душі тих, хто з нею дружив, спілкувався, працював. Соломія сміливо відкривала нові горизонти дослідження і української, і світової літератури, обґрунтовано “розгорнула” перед дослідниками української літератури широкий спектр проблем, які необхідно розробляти, пильними очима і допитливим розумом проникати за межі усталеного, традиційного, руйнувати застарілі уявлення і стереотипи мислення. Вона відкрила багатьом очі на справжню природу українського модернізму, сміливо порушила різного роду табу, накладені на такі теми і проблеми, як фемінізм, сексуальність, гомосексуалізм, лесбійство, еротизм узагалі. Особливо важливим для подальшого руху і оновлення літературознавчого мислення було осмислення Соломією теоретичних засад модерного націоналізму; вона порушила питання “література і націоналізм”, “українська національна ідея”, слідом за Агатангелом Кримським заявила про потребу, про необхідність побудови нової націоналістичної доктрини для України.

І як при цьому не згадати твого, шановний Дмитре, твоя оглавленого “Українська національна ідея”, наскрізним мотивом якого була твоя літературна, громадська і політична боротьба спочатку, як ти визначив сам у вступі, “за проголошення, а потім – за розвиток Української держави в руслі національної ідеї”.

Ця книга публіцистичних статей, виступів, інтерв’ю, документів, яку ти свідомо присвятив Соломії, є своєрідним звітом твоєї подвижницької діяльності, твоєї як письменника і політика боротьби словом за реалізацію української ідеї. У цій боротьбі Дмитрові Павличку нема рівних, він – чільний, він – перший і буде визначатися в інтелектуальній й політичній історії України головним діячем у виборенні величавого дня відновлення Української незалежності.

І якщо Соломія справедливо відносить до творців української політики, теоретиків націоналізму Івана Франка, Бориса Грінченка, Сергія Єфремова, Агатангела Кримського та ін. і радить подивитися на їхню художню і публіцистичну творчість також як на політичні трактати, як на політичний текст під кутом зору національного нарративу, “нарративу нації”, то твоя, Дмитре, творчість – вірші, поеми, статті – мають і велику художню цінність, і не менш велике політичне значення. Я гадаю, такої органічної єдності в одній особі письменника і політика, яку виражає твоя постать, твоя діяльність, твоє покликання і твоя доля, годі відшукати в сучасній історії Украї-

Пророчі застереження та заповітні покликання Дмитра Павличка

ни – України кінця ХХ – поч. ХХІ століття.

Що ж, ти визнаєш: “Поєднання літератури й політики в одній душі – можливе”. Але далі в цьому ж інтерв’ю 1996 р. ти стверджуєш: “В такому поєднанні програє письменник і виграє політик. Це правда”.

Я ж вважаю, що в твоєму випадку програшу нема. Принаймні я не відчуваю, читаючи твої вірші, поеми, твою есеїстику, інтерв’ю, виступи, що письменник у цьому змаганні з політиком програє. Можливо, й “письменник не повинен бути політиком” – так ти вважаєш, хоча й визнаєш, що є “письменники – політики високого класу” і згадуєш В. Гавела, А. Гюнца. Та ти, дорогий Дмитре, в цьому ж ряду! Ти високого класу і письменник, і політик.

Скільки натхненної емоційної сили ти вклав у поезію періоду Помаранчевої революції, Революції Гідності – я перечитував твою поезію і вражався експресивною напругою твого образного мислення і політичною прозорливістю. Читаючи збірки “За нас”, “Вірші з Майдану”, “Грім у січні”, “Не зрадь”, вживаючись думками і почуттями в поезії “Богун” і “Трубіж”, в поетичний цикл “Помайдання”, хіба не переконаєшся, що ці поезії, ці поеми – не лише болісне і чисте переживання долі України, але й пророчі застереження, заповітні покликання і молитовні воання здолати розбрат і ворожнечу та “зберегти Майдану заповіді // І єдність України зберегти!”

Скільки ти доклав зусиль, аби досягти тієї необхідної національної єдності, бо був переконаний завжди: наша свобода – в об’єднанні сил: “Наша свобода в об’єднанні”. Хіба забудеться, як ти на засіданні Галицької асамблеї у вересні 1991 р. буквально благав В’ячеслава Чорновола і Левка Лук’яненка вступитися один одному з дороги на шляху до посади президента України. Не уступили. І обидва програли вибори. Але програли не вони, а програла Україна. Тоді ж ти, Дмитре, застерігав “від надмірного галицького патріотизму, який може у ці часи піти тільки на шкоду”. І нашкодив. Кому? Україні.

А твоя боротьба – і літературна, і громадська, і політична – за звільнення свідомості українців, суспільної свідомості від прищепленого тоталітарною системою комплексу раба, покруска, манкурта, а... Якими тільки національними проблемами, питаннями державотворення і державного будівництва ти не надривав своє серце.

Я вірю, я певен: будуть згодом написані спеціальні праці, в яких детально буде проаналізована і належно оцінена кожна сфера твоєї подвижницької діяльності – літературна, громадська, політична. Правда, що роботу майбутніх дослідників феномену Дмитра Павличка ти полегшив і збірником політичної публіцистики “Українська національна ідея”, і унікальною збіркою “Спогадів”. Цьому літературно-публі-

цистичному мемуарному життєпису важко скласти ціну. Неможливо! Це, вважай, історія новітньої України в образі Павличка – поета і політика. Дивовижно цілісний складається образ передусім духовного провідника нації, культурного націоналіста, діяча, який суттєво вплинув на формування національної і політичної свідомості, на пробудження почуття народної єдності.

Повір, Дмитре, це не перебільшення, не надмірне уславлення тебе, але ти один із тих небагатьох сучасників, які слідом за Шевченком, Франком, Лесею Українкою, за Грушевським і Липинським реалізував у новітню добу ідею національної мобілізації і консолідації української нації. Ти прагнув згармонізувати культурну і політичну складові заради, як цього домагався твій улюблений Іван Франко, “здвиження нашої національної будови в усій його цілості”.

Я згадую Франкову статтю “Формальний і реальний націоналізм”, читаю працю англійського філософа Ернеста Гельнера “Нації та націоналізм”, звертаюся до книг Соломії Павличко “Дискурс модернізму в українській літературі” та “Націоналізм, сексуальність, орієнталізм: складний світ Агатангела Кримського”, яка писала про твоїх попередників – письменників і творців національної політики як про людей, які “мали колосальну творчу й політичну уяву, в якій досить виразно поставала нація”, і думаю про тебе, про твою політичну діяльність, якій ти посвятив власне серце.

В одному з численних інтерв’ю 1999 року ти не випадково наголосив: “Політиком я був завжди, бо за колоніальних часів намагався обороняти українську мову від знищення”. Це правда. О, сказав я: “правда” і згадав твою книжку поезій “Правда кличе” 1958 року видання, коли я, проживаючи в Луцьку біля тітки Катерини і працюючи робітником пилорами, ввечері слухав твої поезії, які читала студентка Луцького педінституту ім. Лесі Українки. Ми збиралися в неї на квартирі – кілька студентів і один я, робітник, який відпрацював на Поліссі два роки вчителем і пе-

ребрався до маминої сестри до Луцька. Я тоді, а це були 1963-1964 роки, вперше почув твоє прізвище і твою поезію, і вірші Василя Симоненка, Ліни Костенко, Бориса Олійника, Івана Драча.

Далі в цьому інтерв’ю ти висловлюєш сумнів: “Не знаю, чи пам’ятатимуть мене більше як політичного діяча, чи більше як поета. Байдуже”.

Пам’ятатимуть! Пам’ятатимуть і як поета великого таланту і високої художньої майстерності письменника, публіциста, перекладача, літературознавця, і як видатного політичного діяча. Політика з винятковим даром прозірання за межі реальної ситуації і майже інтуїтивного від-

чуття і передбачення подальшого розвитку подій. Читаю в твоїй доповіді в Зальцбурзі, виголошеній 29 липня 1993 р. “Про сучасні проблеми в Україні”: “Мікроб сепаратизму, прищеплений російськими парламентаріями в Криму, буде множитись, і важко сказати, чи не призведе він до кризової епідемії”. І далі в цій доповіді, наголошую, 1993 року: “Якщо “імперія зла” не може зникнути, тому що це загрожує існуванню “імперії добра”, якщо Бог без сатани не може показати своєї могутності, то наша будучина буде печальною”.

До тієї печальної будучини залишалося два десятиліття. А твої застереження висловлені в інтерв’ю журналу “Zmena” в Братиславі 1996 р.: “Сепаратизм на Сході України можливий, але може бути викликаний радше не економічними, а політичними чинниками, діяльністю “п’ятої колонії”, намаганням деяких політиків Росії (Жириновський та ін.) відродити імперію всіма засобами, навіть силою”. Хіба вони, ці застереження і прогнози не виявилися, на жаль, пророчими?

Мені дуже прикро, що наша – не наша українська влада не чує твого голосу – не прислуховується до твоїх порад, роздумів і застережень, не цінує гідно твого подвижницького державотворення. Але ти, не чекаючи від влади запрошень до діалогу, сам ініціюєш такі діалоги, які, правда, ведуться в односторонньому порядку, лише тобою, але з такою принципово критичною запальністю, що влада воліє краще помовчати або зробити вигляд, що цього не чує, не бачить. Згадую недавні твої поетичні листи до президента Зеленського, в яких ти гострим і справедливим словом препаруєш його лукаву капітулянтську позицію по відношенню до імперської Москви. В одинадцятому вже прозовому листі ти, не дочекавшись від нього відповіді, а на листи слід відповідати, дав Зеленському остаточний присуд: “Ви – президент капітуляції, а не боротьби за свободу”.

Прикро, повторюю, що влада не вшановує своєю вдячною увагою і не використовує такий державний розум, такий досвід, такого видатного культурного й політичного діяча, яким є Дмитро Павличко. Адже саме такі люди є славою і гордістю нації, держави.

Дай, Боже, тобі, дорогий друже, і твоїм рідним щасливого, в доброму здоров’ї нового року і майбутніх щасливих років!

Щиро – Микола Жулинський

Р. С. А знаєш, Дмитре, що я зараз, після закінчення цього листа, роблю? Відкрив “Таємницю твого обличчя”, яку ти мені підписав: “Миколі Жулинському з братньою любов’ю – Д. Павличко. 20.VI. 81”, і почав співати “Дзвенить у зорях небо чисте...”, “Я стужився, мила, за тобою...”. Згадав квартет “Явір”, згадав, як я разом із моїм другом Омеляном Цимбалістом, до речі, родом із Івано-Франківщини, крокував проспектом Стачок у Ленінграді в 1967 році і ми голосно, нарочито голосно виспівали “Два кольори”. Ми співали і не знали тоді, чий це слова, чия музика. Але вже тоді Павличко був у наших серцях, був із нами в цьому холодному імперському центрі та зігривав нас елегантною тугою за Україною.

31 грудня 2021 р. – 1 січня 2022 р.

Микола ТИМОШУК,
доктор філологічних наук,
професор, журналіст

Хто в цій справі ляльковод?

Ім'я Короленка спокійно, без скандалів та зайвого струшування повітря з чистого неба, давно можна було зняти принаймні з офіційної назви головної книгозбірні Чернігівського краю, яке їй було нав'язане московою за випадковою рознарядкою. З нагоди чергової річниці цього переконливого носія й оборонця “русского міра”. З тієї простої причини, що Короленко жодного стосунку до Придесення ніколи не мав – тут він ні родився, ні жив, ні працював. Це як назва колгоспу імені Блюхера в сусідній із моєю рідною Даниною Шатурі, до якої шатуряни за багато літ звикли, не задумуючись навіть над тим, ким і яким до них був насправді той діяч... Але то ж була епоха, коли нас не привчали думати, а лиш бездумно виконувати вказівки зверху...

“Так у чому ж річ?” – запитає спантелечений читач.

А відповідь на поверхні.

Для більшості притомних чернігівців та активних членів Чернігівського земляцтва в Києві, хто упродовж років стежить на цією воістину баталією довкола фрази однієї відомої в обласному центрі “заслуженої працівниці культури України” (“ми сваєго Караленка не сядім”), давно зрозуміло є генеза цієї проблеми. Жодна директорка цієї бібліотеки (а в даному випадку її багато літ очолює не знана ні просвітніми публікаціями, ні відверто декларованою проукраїнською позицією в культурно-літературному середовищі України Інна Аліференко), ані жодна горстка її однопідприємців (а їх, виявляється не так уже й багато в самій бібліотеці) ніколи б не наважилися в час спровокованого війною піку духовного очищення українства піти стіною на багаторічні домагання національно свідомої частини громадськості зняти ім'я В. Короленка з прапора бібліотеки, відправити його на спочинок у засаки історії. Якби, звісно, така директорка не мала підтримки так званих невидимих сил. І з боку окремих впливових чиновників місцевої влади, і з боку владних кабінетів у столицях, де віддавна формується, чи скорше, контролюється, за висловом Ліни Костенко, гуманітарна аура нації.

Це як у випадку з Булгаковим у Києві. Усі достеменно знають про “заслуги” цього письменника перед українством, всі вже зримо відчувають невдоволення розбурханого народного вулика, але хтось уперто і поки що результативно підживлює і в столиці подібну фразу “ми свого Булгакова не сядім”.

Зрештою, захисники Короленка в Чернігові змушені його здати.

Оборонці “русского міра” в Чернігові здалися. Але лише частково

Тепер їхня мета – не допустити увічнення в назві головної бібліотеки краю імен справжніх будителів нації Олександра та Софії Русових.

Ця хроніка, переконаний, все-таки буде описана. У деталях, датах, із конкретними прізвищами та посадами. Як хроніка подеколи відвертого, а подеколи й прихованого спротиву, саботажу, опору хронічно задавненим і тому таким болісним процесам ствердження українського в Україні. І вона однозначно слугуватиме не лише цінним джерелом для пізнання й осмислення майбутніми дослідниками воістину політих кров'ю українських патріотів усіх поколінь і воєн низки ще не написаних сторінок нашого вистраданого відмосковлення, а й переконливим прикладом того, хто й чому чинив у цьому болісному питанні опір. Зосібно й на шкільних уроках із краєзнавства.

Тут – про свіжий скандал довкола постаті Володимира Короленка. Постаті суперечливої, але однозначно не прихильної до ідеї Української державності. За інших обставин цього постулату, без зайвих дискусій, словоблудства, затуманення справи, було б цілком достатньо поставити жирну крапку в цій історії та не доводити її до абсурду, як це сталося тепер.

Цілком очевидно, що чергова нова влада в Чернігівській ОДА (а діяльність і місія обласної бібліотеки в її компетенції) нарешті дозріла до розуміння того, що крапку ставити треба.

Проте, на жаль, є одне ускладнююче “але”.

Влада вчоргове вирішила допустити по колу процес так званого громадського обговорення.

І де б ви думали, шановний читачу? У “трудоному колективі” самої бібліотеки імені Короленка!

Знову черговим колом словоблудства

Чи не нагадує це історію з так званим найменуванням головних

на думку “трудоного колективу аеропорту”. Мовляв, він проти.

Першим цю “думку” озвучив колишній міністр транспорту, такий собі Йосип Вінський. Це той, з когорти колишніх цеховських комсомольців-перекинчиків, що встиг побувати в трьох “блатних” партіях і, будучи дилетантом національної історії, не посоромився виставити себе за “експерта” в оцінці Самого Мазепи. Мовляв, ім'я контраверсійне.

Із того рішення можна було зробити два висновки: або думку колективу “трудоного” Борисполя ніхто й не запитував, або там працюють одні остарбайтери з Воронежа та Рязані, які прямо таки ненавидять усе українське.

Свою публікацію в пресі на цю тему під назвою “Мазепа і рязанські остарбайтери Борисполя” я закінчував запитаннями: “Може, такий колектив замінити? Або замінити керівництво такого Міністерства, яке помилилося з гуманітарними пріоритетами Української держави?”

Сценарій з використанням “безвредного” Глібова

Схоже на те, що в Чернігові з остаточним розв'язанням бібліотечного питання сценарій також уже продуманий наперед. Як і продумане наперед рішення.

Розуміючи, що програють, прихильники Короленка будь-що заповзялися не допустити до офіційної назви бібліотеки імена тих, за кого упродовж років ратує патріотично налаштована частина інтелігенції Чернігова та Києва – Софії та Олександра Русових. Ну не можуть “короленківці” просто так змиритися з тим, що тепер орієнтиром їхньої діяльності буде не російсько-мислячий їхній улюбленець, а затяті націоналісти-петлюрівці.

Тому й запропонували ім'я нейтральне, на яке, сподіваються, пристануть учасники чергових зборів-слухань. Йдеться про Леоніда Глібова.

Атаку на Русових поведи потужну. Це й інтерв'ю зі спеціальними підібраними мовцями на місцевому радіо, і низка публікацій на місцевих сайтах. І навіть звернення до місцевої влади, яке підписали деякі чернігівці. За повідомленням міського порталу Го-

рала Софії Русової”. Гадаю, небайдужі до національної історії чернігівці давно знають позицію і мотиви кожного.

Хто за “націоналістів” Русових?

Наголошу тут, що є й інше звернення до влади, й інший список досить відомих у Чернігові діячів. І вони – не в меншій кількості за попередніх підписантів. І вони – за Русових. Звісно, їхню думку, як це віддавна ведеться на ментально розділеному інформаційному полі Чернігівщини, низка місцевих електронних ЗМІ не озвучила.

За Русових стоять: директор Навчально-наукового інституту історії та соціогуманітарних дисциплін імені О. Лазаревського місцевого національного університету професор Олександр Коваленко; кобзар-лірник, Шевченківський лауреат Василь Нечепра, провідний журналіст і просвітянин Василь Чепурний, Всеукраїнська асоціація ім. Софії Русової (а це – сотні відомих педагогів – послідовників славної краянки), Благодійний фонд імені Софії Русової, який очолює бізнесмен Іван Чаус; низка дослідників-фахівців із Києва, які добре знають історію і, замість абстрактних, пустопорожніх слівес мають переконливі, базовані на архівних матеріалах, публікації з теми.

Серед киян маю передусім назвати Галину Дацюк – відому журналістку і громадську діячку, лауреатку Всеукраїнської премії імені Софії Русової, яка фактично першою в Україні повернула правду про цю видатну особистість, видрукувавши в часописі “Україна” (чч. 2-5, 1991 р.) статтю про Русову. Ініціювала в Олешні громадську, на кілька тисяч приїжджого звідусіль люду, прощу пам'яті цієї Великої Українки. Стала авторкою сценарію і учасницею фільму “Софіїн день” (1992). У співавторстві з О. Рудакевич створила своєрідний життєпис Русової у формі невідомого досі загалу епістолярію під назвою “На хресній дорозі. Історія родини Ліндфорсів-Русових у листуванні” (2013).

Чому німе “совість нації” – бюджетна інтелігенція?

Втім, саме такі газети й такі публікації в них і книги хронічно не читають у владних кабінетах. Більше того, злободенними виступами преси, у яких “незлим тихим словом” поминається хронічно національно кастрована на різних шаблях українська влада, ігнорують навіть в освітніх закладах області. Адже керівників тих закладів вибирає і призначає вла-

О. О. Русов (07.02.1847 – 21.10.1915)

С. Ф. Русова (18.02.1856 – 02.02.1940)

повітряних воріт України – “Бориспіль” – під егідою самої влади? Приклад показовий, тому варто коротко пригадати в цьому контексті.

Навесні 2016 року, в розпал кампанії з декомунізації, тодішнє Мінінфраструктури України ініціювало міні-референдум у мережі із присвоєння аеропорту “Бориспіль” імені найзаслуженішого українця. І само ж “пропихало” імена далеко не зовсім “най” – а саме Сікорського та Малевича.

Ці імена нахабно підтримувала через своїх слухняних речників і зденационалізована команда нового голови міста Віталія Кличка.

А коли результати голосування, здебільшого молодих українців, показали, що в їхніх симпатіях помітно лідирує Мазепа, зверху дали “відбій”. І в досить гидотний спосіб, не раз випробуваний колись комуністами: послалися

Бібліотека, яка повинна носити імена Софії та Олександра Русових

да. І зазвичай ними стають слухняні, обережні, без зайвих категоричностей в оцінках принципів речей. Тому такі не будуть стояти горою за житейські ідеали й дії Русової, Грінченка, Огієнка, Петлюри, Мазепи, Бандери.

Показовий тут приклад із публікацією автора цих рядків у всеукраїнському тижневику “Слово Просвіти” (число від 29 березня 2018 року) з промовистою назвою “Простіть невігластво земляків, професорко Русова”. Стаття написана на основі невідомих досі в Україні архівних документів про життя Софії Русової у вимушеній еміграції, які мені вдалося віднайти в архівах Праги і Лондона. То була відповідь на черговий випадок “короленьківців”: мовляв, Софія Русова втекла з радянської України на ситий Захід; отож, послугуючись лексикою тодішніх кремлівських ідеологів, є “запроданка і зрадниця інтересів трудящого народу”.

Дві газетні шпальти гіркої, незнаной правди. Я ті газети особисто вислав у кількох примірниках — і до бібліотеки в Чернігів, і в гімназію ім. С. Русової в Ріпки. Просив вивістити у вестибюлях, щоб читали — і бібліотекарі, і вчителі, і учні. Достеменно знаю, що директорка гімназії... не показала їх навіть колегам. За те блискавично зреагувала бібліотека. Вуштами однієї з активних прихильниць Короленька пані Студьонова, здається, заслужена працівниця культури України, тут же склала “Відкритого листа до професора Тимошика”, звинувативши автора архівної публікації мало не в зазіханні на святе. Лист той, цілковито алогічний і абсурдний за своїми аргументами, опублікувало керівництво одного з чернігівських сайтів.

Будучи впевненим, що чернігівські короленьківці й тепер не здадуться в своїй відкрито декларованій зневазі до Софії Русової та справи її життя і не будучи певним, чи вдасться мені приїхати до Чернігова на ті формальні слухання, щоби там виступити зі своїми аргументами, спробую тезово викласти їх тут, у цій статті.

Проситиму організаторів слухань вважати цю статтю і ці аргументи, за починанням пані Студьонової, моїм відкритим листом-зверненням — і до чернігівської влади, і до учасників слухань у обласній універсальній науковій бібліотеці імені поки що В. Короленька.

Бібліотека імені Софії та Олександра Русових: аргументи “за”

1. Софія Русова не мала жодної краплини української крові, але через палку закоханість до свого чоловіка і однодумця Олександра так полюбила цей край і всю Україну, що, без перебільшення, поклала за ідею незалежності України своє життя.

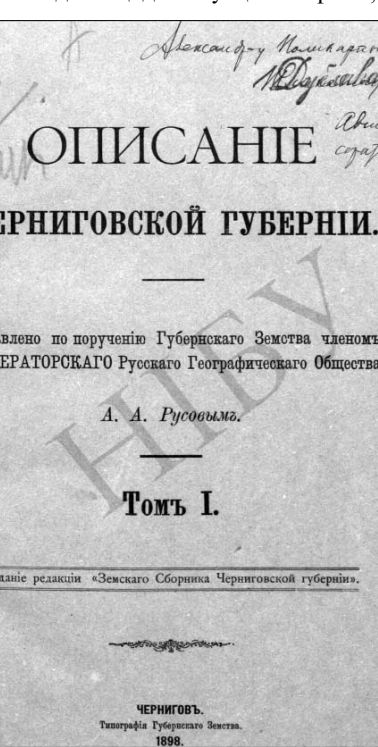
2. Народилася в Олешні від батька-шведа і матері-француженки. Батько збудував своїм коштом у селі лікарню, церкву і школу, а тому, що був добрим і справедливим, селяни не раз обирали його мировим суддею.

3. Молоде подружжя Русових було співзасновником першої Чернігівської громадської бібліотеки (1877 р.). Вони передавали неодноразово для розвою бібліотеки особисті кошти і книги. Софія була обрана членом першого

правління цієї бібліотеки, а Олександр тривалий час — головою правління.

4. Основні етапи праці Софії Русової на культурно-освітньому полі в Україні: вчителька в Олешні, повітуха в Борзні, засновниця першого в Києві і в усій підросійській Україні українськомовного дитячого садка. За часів УНР — очільниця Національного Комітету Учителів; співзасновниця педагогічного журналу “Світло”; керівниця управління початкової школи Міністерства освіти; ініціатор дерусифікації української освіти; розробник концепції української національної школи; ініціатор запровадження і розробник програми курсів українознавства для вояків Української армії; засновниця і перша голова Жіночої Ради; співробітниця секретаріату міністра освіти І. Огієнка в уряді С. Петлюри.

5. Основні етапи праці С. Русової в еміграції: виконання місії київської громади, видання (спільно з чоловіком) позацензурного “Кобзаря” Тараса Шевченка та нелегальне допсування накладу в підросійську Україну; професорка Українського педагогічного інституту ім. М. Драгоманова в Празі; співробітництво з Українським пресовим Бюро в Лондоні щодо ситуації в Україні;

авторка відозви до світової громадськості “Заклик на допомогу українських дітей, що гинуть від голодомору”, яка добилася розгляду цієї відозви на засіданні президії Міжнародного Товариства Охорони Дітей у Лондоні; член Празького бюро Комітету рятунку України; авторка звернення до Британського парламенту про започаткування порятункової акції для розкиданої в еміграції української молоді.

6. Плата Софії Русової — любов і відданість Україні: неодноразові тюремні ув’язнення, висили; вимушена розлука з чоловіком, якому влада забороняла жити в Україні; передчасні смерті чоловіка і тримісячної їхньої доньки Людмили; нервові виснаження на ниві невдячної громадської праці на ниві українського просвітництва; недоїдання; вимушена й безрадісна еміграцією, смерть на чужині; папуження її чистого і чесного імені в підрадянській Україні; несправедлива лайка продажно-радянської публіцистики на кшталт: *пані-капіталістка, буржуазна націоналістка, запроданка і зрадниця інтересів трудящого народу*. Зрештою, зневага цього імені низкою заслужених працівниць культури,

які мають стосунок до бібліотеки ім. В. Короленька.

Заявлення, на які громадськість понад п’ять літ чекає відповіді До учасників слухань у Чернігові:

- чи відомі чернігівцям такі факти про свою землячку?

- чи збирали не для формальності, а для щоденного використання з читачами вирізки про це із діаспорних видань, мережі, копіювати видані за кордоном її власні книги, які донедавна були у спецфондах і які тепер стають доступними?

- чи пробували, бодай для порівняння, поставити на терези внесок в українське відродження, про яке ми так часто тепер говоримо, Софії Русової і того ж Леоніда Глібова? Не кажу вже про Короленька, за якого, як за соломинку, чіпляються прихильники вже знесиленого, але все ще животіючого в Чернігові “русского міра”?

- чи усвідомлювали, яку високу ціну платила зневажавана ними Софія Русова за свою українську любов?

Може, хтось із тих оборонців Короленька чи нинішніх підпісантиків звернення про вибір на користь Глібова, а не Русових, заплатив більшу ціну?

До влади в Чернігові:

Допоки за давнє питання не містечкового значення, а загальнодержавної ваги про перейменування обласної наукової універсальної бібліотеки буде заручником групи політично заангажованих представників керівного складу самої бібліотеки? Адже йдеться не про приватну фірму, а про науково-освітньо-культурологічну установу, яка безпосередньо формує ментальності мешканців цілого краю.

Що заважає владі у законний спосіб обійти недосконале положення про процедуру перейменувань через безмовні і безпринципні “трудоі колективи” і винести це болюче питання на сесію обласної ради? Адже практика справедливого, в інтересах Української держави, розв’язання подібних питань у такий спосіб вже існує в інших областях.

Замість висновків

Кривава війна дикунської росії проти України нагадала українцям, що пора, врешті, ставати нацією, пора вичавлювати по краплі хронічне безпам’ятство, яничарство, прислужництво, пора рішуче гнати зі своєї пам’яті нав’язуваних упродовж століть чужою владою іменна україноненависних і російсько-мислячих осіб. Йдеться про сотні імен із чужого нам світу, які непомітно ставали своєрідними маркерами, “світільниками”, “мірилами” нашої духовності й культури, звужували, знекровлювали, знесилювали нашу ментальність, нашу українську душу, упосліджували мурашину працю горстки Великих Українців, яких сьогодні ми по праву називаємо совістю нації.

Пора, нарешті, перестати озиратися на деяких, здебільше оплачуваних збоку, демагогів і крикунів.

Час голосливної демагогії закінчується.

Починається час відповідальності за дії, які не на користь України та українцям.

Біда з дерусифікацією

Олександр АЛФЬОРОВ

Друзі, атмосфера місць, де я зараз перебуваю за своїми військовими обов’язками, не надто сприяє творчій роботі, але маю для вас дві новини — добру і, як завжди, недобру.

Почнемо з новин добрих: Київрада оголосила другу хвилю дерусифікації і на офіційному сайті ви можете знайти перелік об’єктів, які нині пропонуються до перейменування. Закликаю усіх небайдужих киян активно долучитись до процесу подачі пропозицій нових назв, який триватиме до 7 лютого. Після збору усіх пропозицій експертна топонімічна робоча група, яку я маю честь очолювати, як і минулого разу, перегляне всі варіанти на предмет їх відповідності культурному та історичному ландшафту нашого тисячолітнього міста. Згодом відбудеться вже знайоме багатьом обговорення в застосунку “Київ Цифровий”.

А тепер до недобрих новин: Очевидно, відбулася прикра помилка. У переліку об’єктів, які Київрада запропонувала киянам до перейменування, присутні два, які перейменовуватись не мають — це, відповідно, Повітрофлотський проспект та Повітрофлотська вулиця. Експертна топонімічна група, у якій, нагадаю, присутні представники провідних наукових установ, а також представник Українського інституту національної пам’яті (УІНП), двічі приходила до висновку, що нічого “комуністичного” в цих назвах немає. Більше того, можливе перейменування цих об’єктів несе загрозу історії та культурі Києва. Коротко викладу основні аргументи:

1) Якщо йти за формальними ознаками, то справді, у 1923 році нинішній Повітрофлотський проспект перейменували на честь “червоного повітряного флоту”. Але ті, хто активно поширюють картинку з цим рішенням чомусь не згадують, що після 1923 року проспект ще 5 разів змінював свою назву. Сучасна його назва — з 1963 року, і це рішення не містить жодних згадок про якийсь “червоний флот”.

2) Під час розгляду питання Повітрофлотського проспекту на експертній групі представник УІНП чітко засвідчив, що назва проспекту не підпадає під дію норм декомунізаційного закону. Більше того, на моє конкретне питання чи давав інститут висновок щодо необхідності перейменування цього проспекту в рамках декомунізації ми почули таку ж чітку відповідь “ні”. Тобто до цього часу питань щодо Повітрофлотського проспекту не виникало. Тож і я вас усіх хочу спитати: якщо Повітрофлотський

проспект — це “комуністична назва”, то чому його не перейменували у період 2015–2019 рр., коли висновки УІНП фактично були обов’язковими в рамках декомунізації?

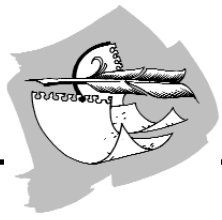
3) Понад те, Повітрофлотський проспект не фігурував навіть у першому здоровезному списку з 467 об’єктів на дерусифікацію — це, нагадаю, той список, який викликав гостре обурення частини громади, і який комісія на чолі зі мною аналізувала у червні. Тобто жодних дискусій чи реального запиту киян на перейменування цього об’єкту не було ані зараз, ані у минулі роки, хіба що традиційний тролінг держави-агресора. Це може легко перевірити кожен, зробивши пошук по мережі або у ФБ.

4) А нічого дивного немає і в тому, що запиту на перейменування проспекту не було. Адже Київ — це місто з багатоміліардною історією розвитку повітроплавства та потужною науковою школою у галузі авіабудування. Славне Київське товариство повітроплавства на початку ХХ ст. подарувало місту, Україні та світу цілу плеяду видатних киян-авіаторів та авіаконструкторів. Іменем одного з таких — Ігоря Сікорського — сьогодні називається й аеропорт у Жулянах, до якого веде Повітрофлотський проспект. А ще до нього примикає вулиця, наприклад, Авіаконструктора Антонова — це той самий Антонов, чие конструкторське бюро у Києві створило нашу легендарну “Мрія”. Саме з усім цим масивом історії міста і асоціюється у киян назва Повітрофлотського проспекту. Що тут вже говорити про Повітрофлотську вулицю у Жулянах, які в принципі нерозривно пов’язані з льотною справою та аеропортом?

Депутати Київради мають право голосувати і висловлювати так, як вони вважають за потрібне. Але депутати, як правило, не є фахівцями в історії та культурі. Саме для того і було створено топонімічну експертну робочу групу — щоб давати фахові висновки по будь-яких пропозиціях змін у ході дерусифікації.

Наша робоча група є позапартійною та рівновіддаленою від будь-яких політичних сил. Ми робимо свою працю відповідально і на основі об’єктивних знань та фактів, а не будь-яких чи будь-яких ідеологічних забаганок. Наш висновок по Повітрофлотському проспекту та вулиці однозначний і зафіксований у протоколах робочої групи — цей об’єкт дерусифікації чи декомунізації не підлягає.

Я звертаюсь до тих, хто припустився цієї помилки, із закликом якнайскоріше виправити її і вилучити зі списку на дерусифікацію Повітрофлотський проспект і Повітрофлотську вулицю.

Віктор ТЮТЮН

Листи на пелюстках

надія Гудкова. Не змигнувши оком, він пропонує в Києві створити “альтернативний рускій мір”. Ще на фесбешних і думських коврижках він мав знати про цілий видавничий дім “Імперія” на Печерську, “Рускій клуб” на Подолі, Гундяєва на Володимирській гірці та путіна на Хрещатику.

І все те ми відкинули, як не потріб, і завжди. Балалайку їм, а не шось руське!

Наші друзі в Європі та Америці, можливо, більше стурбовані українським майбутнім, ніж російським.

***

Херсонський елот поставить таки з голови на ноги історичний процес і уміє лапки в Дніпрі.

Сам енопоклонник філософ Дугін визнав поразку держави “росія”.

Москалі пересвідчилися протягом лютого-листопада 2022 року, що недаремно боялися руських 300 літ. Думні дяки посольського приказу Московського царства перебрехали зміст перемовин з Богданом Хмельницьким у Переяславі. Через три роки спробували захопити Лівобережжя Гетьманщини. Іван Виговський розгромив у Конотопській битві 1659 року царську військо. Москва тремтіла зі страху.

У їхнього найбрендованішого історика Сергія Соловйова траплялися рядки з фактами: “Цвіт московської кінноти, що відбув щасливі походи 1654 і 1655 років, загинув за один день, і вже ніколи після того цар московський не був у змозі вивести в поле такого блискучого війська. У жалібною одежі вийшов цар Олексій Михайлович до народу й жах охопив Москву...”

Отже, з брехні й підміни все почалося. Дійшло до присвоєння Московією імені Руси в неокоринно латинізованій версії “Росія”. Її підказав цареві Петру І митрополит Феофан Прокопович. (Нехай історики нашої Церкви з’ясовують міру його національного відступництва чи відданість поширеному християнству. Я особисто вважаю, що в той час релігійне вчення відірвалося від ґрунту етнічного).

З відстані віків добре видно, який народ шукав Божої Правди, а хто нагромаджував Брехню. Сьогодні московська церква і уряд ерефії вже не задовольняються привласненням спадку Руси-України, зазіханням на європейське панування з титулом “Москва – Третій Рим”, а розробляють вигадку з претензією на світове владарювання.

***

Не слід поспішати, прокинувшись, думати про все і враз. Потихеньку треба. Тоді згадаєш, в якому творі описав Рабле народ, над головою якого літали списи та стріли – йшла війна, хоча люди на неї не зважали.

Щойно перетнув Привокзальну площу в Херсоні, як гримнуло десь під Комишанами, потім ще раз. Доки йшов проспектом Ушакова до центру, канонада не припинялася. Біля “Нової пошти” стояла черга, ще одна – під відділенням Привату. У “шостої” маршрутки – новісінькі автобуси. І ніде не видно жодної армійської техніки.

Перестрелка – над головами й дахами. Військові експерти про таке говорять: “контрбатарейна боротьба” – херсонці навіть не озираються, звідки “прилетіло”. Інколи ворог з лівого берега ві-

лює в чийсь дім. На моєму “сільському” кутку не видно ні людей, ні авт. У кінці вулиці – зруйновані суд і “білий дім” (в нього влучали вже тричі).

Спілкування із сусідами затяглося: не біля перелазу ж, на морозі, а біля гарячого супчику. Увімкнув опалення і заснув о 16-й годині. Уві сні зі мною розмовляв Домовик. Порадив додати ще керамічний обігрівач і кондиціонер, бо він так змерз, що борода труситься.

Встав. Кави надпив, прислухався: стріляють десь далеко. Посилив обігрів. Сплю Домовикові, а він хвалить Мишеня, яке забігло з мого дозволу, викрапало коньяк і висушило “сухарик”: чемне таке – “медовуху” не скуштувало, поприбирало в хаті чистенько.

2 год 22 хв. Звідкілясь є чужий Інтернет – мої 4G світять “ребрами”. У кімнаті вже +15°C. Здригається фундамент від ударів – Земля у нас одна. Ще й досі не згадав того Рабле...

***

Нехай хоч на фото! Як побачу де ліс, або степ з ковилою, чи поле в соняшниках, чи річку з озерами, то аж затрясуся.

А коли ще дівчата у водичці плюскотять, то непритомнію. Так страшно! Думаю, заблуdivся, і ніколи вже не вернуся з того жахливого сну в мерзлий, наче холодець, Херсон.

***

*Як дірка в шкарпетці,
протреться серце.
Мов кризь подих в “лисцях”,
вийде на світ подивитись.
Введить його померзанням
І навчиться латати одежу.
Полобить вишивку
“хрестиком”,
аби лікувати серце.
Чотири пелюстки побачить
І вишні квітки п’яту.
Повернеться в теплі груди
Красиве й потужне.*

***

На душі дуже важко. Усім людям у місті страшенно сутужно. Матері закривають собою дітей, чоловіки намагаються прихилити над рідними небеса.

Біля мого будинку снаряд влучив у газорозподільний пункт. Почалася пожежа. Ремонтники взялися до діла. Військові й поліція працюють під вогнем. Не дають нам жити клятві воріженьки.

Ситуація мені не подобається. Другий місяць Збройні Сили України в медіа називають “силами оборони”. Ще раніше, коли московські коментатори й пропагандисти верещали про “надзвичайне скупчення “нацистів” (лапки мої. – В. Т.), від страху ніхто з них не обіср...

А влітку рашисти вийшли з Ізюмського котла, як в листопаді з Херсонського оточення.

Занадто довго зависають наші війська над Кримом. Занадто ся возбудили “мироносці” в Америці. Занадто примітивно залопотів про “перезавантаження відносин з росією” французький президент Емануель Макрон. (Останнє таке “перезавантаження” від адміністрації Обами дозволило Путіну напасти на Грузію та анексувати Крим).

7 год 30 хв. Тихий ранок насторожує. Не лякає. Сміло ставлю поряд “Христос народився! Славімо Його!” із побажанням “Смерть ворогам!”

Хто там знає, що таке справжня Любов, якщо за неї вмирають? І з неї народжуються.

***

Розумний шось би вигадав. Ніби зірвавсь у міжгалактичну подорож. На менших зірках підкидало, мов на вибоїнах; на більших – трясло, як чорт суху грушу, а слідом здіймалися хмари зоряного пилу...

Де ж я подівся? Провалився крізь довоєнне дорожнє будівництво чи вперся в самісіньке дно, де невмирущий совок? Частіною схоже на совєцький поїзд і вагон з іржавим туалетом під гаслом “На унітаз ногами не ставати!” В іншому разі я мчав щучим експресом в напрямку Ченстохова у Польщі, натискаючи зірочки кнопки.

Дон Кіхоти пересіли зі шкап у зорельоти. Але ті ж Дульцінеї махають їм навідліг мокрою ганчіркою і ті ж Дракони ховаються не в обшарпаних млинах, а осяйних офісах під синіми крилами велетенських кажанів задзеркала.

Переможцем, відпочилий і нещасний, повертаюся на берег Вічної Ріки. Не може гармонійне життя поєднати радість і спокій. А задоволення стосується лише мазанки: чорного хліба, помашеного пахучого олією і посоленого кам’яною сіллю.

Без солі можна. Із сіллю втіха буде насолодою.

День бобра

Знаю, як описати цей стан. Усвідомлюєш, ніби до голівки підключили трансформаторну станцію і ти непокоїшся, аби не прибігли погратися діти.

У День бобра він запливає в мізкі. Перегризає шось значне і сплавляє. Услід ще підтягує гілки, хмиз, трав’яні жмути – мостить загату!

У шліни дзюрчить вода. Багато струменів гудуть у мізках. Проточна вода напружується, давить на перетинку – голова тріщить, начебто в ній росте кавун.

Ти чуєш, як струмені забирають думки, мову і руки. Особисто я в ці миті починаю сміятися. Всередині, бо обличчя вже не твоє. І так я торжествую втретє. Кажуть, Бог трійцю любить. Мені не подобається. А куди подінешся?!

***

Перші квіти 2017 року. Саме перед Різдом пуп’янки орхідеї почали пухнути, наче їх надимали. Новою надією, радісними барвами.

Позавчора увечері крайня коробочка відхилила одну лусочку. А вдвісвіта на Водохреще, за годину-двоє вся квітка розгорнулася до сонечка. Слідом – закрасувалася сусідня, і піде... піде. Кажуть, ця древня рослина – найчутливіша до світла. Щойно додається денної пори, як з’являються маленькі бруньки – і вже ніщо не зупинить переможного цвітіння. Пишуть, що орхідеям десятки мільйонів років... Нам не осягнути всієї земної давнини. Зате маємо щастя бачити можливість невмирущого відродження.

Мої посиденьки в потрібних місцях

Інтернетівські пошуковики в телефоні вказують, ніби “арнаутка” – це крупа і хліб, але “арнаут” – це звуття. Ясно, що такі відповіді не пояснюють походження кореня цих слів. Тому напишу, що чув.

Давніше від Скадовських і Білозерських, котрі заснували містечка свого імені, на півдні таврійського степу було поселення, що звалось “Арнаути” чи “Арнаутка”. Розташовувалися біля останнього з чотирьох озер – Білого, на місцевості, котра зветься нині Комишанами. І мешкали в

ньому люди, які себе називали “арнаутами”.

Арнаути мали смагляві, до синьоватого відтінку, обличчя. Їх вирізняло серед українців не лише колір шкіри, але й способи господарювання, вирощування особливого сорту пшениці та випікання хліба.

Найразючіше, що ці люди оголошували себе митниками, що мають право збирати данину з чумаків та купців на дорозі з Бесарабії та Одеси до Харкова.

Можна сказати, що арнаути були легальними грабжниками, арабського чи турецького походження.

(Нехай тобі абищо! Я ж привіз компа з Херсона! У ньому Вікіпедія роз’яснює, що “арнаути – субетнос албанців, які жили в Греції”).

***

Добре мати знання. Прекрасно, якщо ними розумно скористатися. Десь поряд вже мудрість та громадська повага.

Таких людей розпинають або знищують першими.

Дятлові не однаково, звідки добувати білок: довбати дерев’яні кору і стовбур чи шмат сала. Якщо обирати, то він пошматує вашого пакета на балконі, як Бобік газету, наїсться і місце зарубає на носі.

Мудра людина збагне, що з чужого й дармового не жити.

Українські інтелектуали виявилися дятлами. Вони спокусилися пропозицією комунак, котрі допустили їх до розграбування України під виглядом “рехвормування”. “Скористалися новими можливостями” для патріотів, як сказав на одному із засідань Народної ради академік Ігор Рафаїлович Юхновський.

Поклювали сала трішки. Не схаменилися, як прокорм переходили.

Інтелектуалів кишнули, мов дятлів. Тепер мусимо все починати не з “нуля”, а з мінусових значень.

***

Рибалю в широченному рівчаку.

Ще з Київського моря сонце не виринуло. А світло, тепло і тихо. Чую – шось наче щелестить. Позаду лепеха, як вінок довкруз боліття.

Рівчак прокопали від Деснянської затоки (тієї, що ближча до залізничного мосту, за Райдужним масивом), щоб осушити багнину.

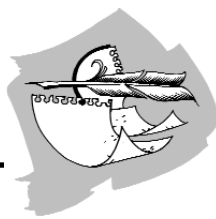
Ні, не від лепехи порух. Аж знов, ніби комар дихнув. Я головою тихесенько повертаю, навсібіч, угору, під ноги, на тиху воду – лиш інколи з неї вигулькне табунець молодих карасів, а якийсь ще підстрибне з власної примхи.

Але ж плюскіт – то одне, а звук біля мене, мов хто носа пальчиком почухав і не чхнув – зовсім інше.

Де ліва нога, на ганчірці розклав я кульки з горохово-манного тіста. Дивлюсь, як парубкують карасі, оминаючи мій поплавець, і ліплю кульки. Кладу, аж бачу – мишеня! Таке малесеньке, вдвічі більше від кульки. Тримав лапками ласощі, як білочка, і гризе. Я і не дишаю: коли воно ще скуштує такого пирога? Ніколи!

Мені хочеться, щоб мишеня гризло й насолоджувалося, їло і росло, щоб знало: треба шукати крашого – і доля винагородить! Я не можу ворухнутися і зруйнувати це мишаче щастя.

Мабуть, кліпнув повіками... Мишеня шмигнуло і щезло. Без сліду. Ні, ось теплий ще слід – у цих словах. У сонячній тиші живуть невидимі миші.

Віталій БОРОВИК,
кінооператор

Протидіяти хаосу

Хаос війни намагається дотягнутися до кожного. Українці, не зволікаючи, вперто відновлюють свій космос, не тільки захищаючи кордони країни та відбудовуючи зруйноване, але й відчиняючи двері театрів, музеїв, кінотеатрів... Людям необхідні розрада, нові естетичні враження, бо неможливо весь час перебувати у гнітючому тягучому стресі. Після вигнання агресора з Київської області відновив свою роботу столичний Будинок кіно.

Нещодавно тут відбувся творчий вечір кінорежисерки, лавреатки міжнародних фестивалів та міжнародних премій **Ольги Самолевської**. Звучали її вірші у виконанні н. а. України Олега Комарова та з. а. України Лариси Недін. Були показані відеоарти та документальний фільм “Час недитячий”, прем’єра якого відбулася тут у 2018 році. Вже тоді у фільмі було передчуття великої війни. Схоже, він виявився першим українським фільмом, у якому поставлено знак рівності між німецьким фашизмом і рашизмом.

По телебаченню ви не тільки не почувте цієї поезії, не ознайомитеся з відеоартами, але й не побачите фільму, створеного на замовлення Держкіно. Відеоарти – жанр, який Держкіно не підтримує, проте пишається нагородженням їх на міжнародних фестивалях. Ольга Самолевська – авторка сценарію та режисерка відеоарту “Stabat Mater” (1995 р.). Фільм був учасником конференції INPUT (UNESCO, 1995), представником України на Міжнародному кінофорумі в Новоросійську (1997); учасником української панорами Міжнародного кінофестивалю “Молодість” (1999); учасником міжнародного форуму Month of photography у Братиславі (Словаччина, 2001); учасником Міжнародних фестивалів у Мінську (1997) та Торонто (Канада, 1998). Це єдиний з 1997 р. український фільм, приданий Міжнародним кіноархівом A.I.A.C.E. (L’Associazione Italiana Amici Cinema d’Essai – Італійська асоціація артхаусного кіно). Фільм було нагороджено Золотою пластиною “За краху експериментальну роботу” на найстаршому європейському кінофестивалі короткометражок “Filmvideo” у Монтекатіні (Італія, 1997).

Відкриваючи творчий вечір, ведучий, заслужений діяч мистецтв України, лавреат державної премії України ім. О. Довженка **Сергій Тримбач** сказав:

– Вечір має дорослу назву “Час недитячий” – за однойменним фільмом авторки О. Самолевської створила не одну кінострічку, всі вони приносили їй визнання колег і глядачів, вкупі з призами міжнародних кінофестивалів. Емоційність, поетична образність, особливий ліризм, а разом з тим і пронизливість погляду на соціальні проблеми. “Мені страшно малювати маму”, “Земляни”, “Буде багато світла” (по суті справи титульна назва, а чи підзаголовок багатьох фільмів авторки!), “Пам’яті загиблих споруд” (аналітичний режисерський явище, яке і досі не полишило наше життя), “Катерина Білокур. Послання” (у творчості знаменитої художниці виокремлюються мотиви, суголосні режисеру й поету).

На “Київнаукфільмі”, з якого починала свій шлях О. Самолевська, знімали науково-популярні фільми, але там були такі режисери, як Оля – вони вписували в історію студії чисто мистецьку сторінку, хоча й не цуралися і соціальних речей, але осмислювали їх поетично... От, скажімо, знаменитий фільм Олі “Пам’яті загиблих споруд” (1988) про руйнацію Києва за радянських часів. Це і про сьогодні. Ми бачимо, на що перетворився зараз Київ – набудували, набудували... Насправді, пам’яті ця забута. І от цей фільм забив тоді тривогу. Я пам’ятаю досі цей фільм, які він ставив питання, і там є магія Києва старого. Або фільм “Катерина Білокур. Послання” – це вміння побачити творчість митця як певне послання людям.

Лариса Недін, актриса, педагог, письменниця, журналістка:

– Жив у Києві достойний родич Гоголя лікар Теофіл Яновський, який залишив нам заповідь намагатися облагороджувати простір навколо себе, бо це і є загальнодоступний засіб вдосконалення світу без експериментів усіляких фігурерів. Нас і познайомило ім’я цього достойника, святого київського Лікаря, про якого О. Самолевська зробила фільм. У далекому 1993 році мене і Віталія Розстального було запрошено для озвучування фільму, і з того часу ми спілкуємося. Я запрошувала пані Олю в свою радіограму “Вечірній клуб актриси Лариси”. Вона є надзвичайною емоційною людиною. З чим в мої акторській свідомості вона асоціюється? Зимовий ранок, коли сонце, і весь небокрай сніжить яскравими маленькими зірочка-

ми. І це – цілий Всесвіт. І це емоції, це холодне і гаряче полум’я. І це якась мінливість... Я надзвичайно вдячна за ті зустрічі, бо завжди ефіри були наповнені глибиною. Які цікаві історії вона розповідала про архітектуру Києва; про тих людей, які своїм життям пожертвували, щоби рятувати обличчя Києва! Які відгуки приходили на радіо після тих інтерв’ю!

Я дуже вдячна Олі за її тремтливую душу, за спорідненість із Всесвітом, з природою, з різними жанрами мистецтва. Сьогодні тут сказали, що вона поет в усьому – це інколи важко збагнути, але коли починаєш спілкуватися з Олею, то відчуваєш, що це дійсно так.

У цьому залі ми зібралися кінематографічною родиною. Оця наша родинність на сьогодні свята, бо зараз українці схожі на сполоханих птахів, вони будь-якої миті очікують біди, але через свою чистоту душевну, через своє бажання жити, кричати на весь світ – Дайте нам бути такими, як ми! – сьогодні в душі кожного з нас живе ота святість причетності до творення історії, хай часом по-дитячому наївна, але саме в цьому є мужність кожного українця.

Станіслав Чернілевський, поет, кінорежисер, сценарист, педагог, заслужений діяч мистецтв України:

– На нашому курсі була абсолютно унікальна людина Оля Самолевська – ніби

а у нас виникає паралельно цій вісті щось, ідентичне святій вісті, яка до нас іде. Воно й називається совістю.

Це Оля, яку я знаю з часів навчання. У неї такий дар – дарувати, обдаровувати багатьох різних людей. Вона має чутливість, яка ні на що не схожа. В основі таланту лежить це – те, що ти робиш, це ти якимсь чином обдаровуєш людей, ти перебуваєш з ними в акті якогось тихого, майже неземного співчуття до цього життя, яке у всіх дуже непросте.

Такий людині важко, нам на курсі В. Т. Денисенка було важко, бо матерія його фільмів інша, на фабулі, на сюжеті побудована, а тут важливе уловлення самого ходу чогось як такого. Як у поезії важливіший хід слова, а не щось інше, не матеріальність, не драматургія тощо.

Потім, коли Оля почала знімати свої фільми, я відкрив для себе людину. Я не знав, що вона піде в документалістику, чомусь здавалося, що вона настроєна на ігрове кіно, вона була такою інтелектуалкою особливою і, взагалі, як інтелектуалка серед нас. Про фільми її я не буду говорити – глядачі можуть подивитися її знаменитий фільм про Катерину Білокур... Я дуже люблю її невеличку роботу “Доторк” – над Дніпром, над дратами мосту переліт і зачеплення волоконця бабиного літа, як ми кажемо, оцих осінніх павутинок, які ле-

не від світу цього. У неї була якась чужорідність від самого початку, а потім виявилось, що попри все – це дуже великий талант...

Вона мене познайомила зі своєю матір’ю – дивовижна мама була, м’яка, помічна, відкрита до всіх і разом з тим – в якомусь своєму світі. Оля теж така. Я щасливий, що я її однокурсник, що я живу з цією людиною в одному часі. Вона єдина з нашого кінорежисерського курсу знайшла тему свою і мову свою, і матеріал свій, і ще щось. Оце найважливіше – ще щось – самий хід, саму плазматичність. Це мало кому вдається. З першого курсу вона це мала.

Я пам’ятаю її роботи, і курсові, і позапланові, і одну її картину на пісню О. Камбурової “Я таке дерево”. От вона таке дерево – є сестрою дерева, рослини, зірки тощо. Фізика вже дійшла до розуміння того, що світ біоцентричний, а значить він гуманоцентричний, людиноцентричний. У людини – єдиної – є орган, яким вона може спілкуватися, намагатися розуміти якимось чином інтенцію Всесвіту як спостережник, відстежник, одним словом як глядач, слухач і осмислювач. Те, що ми маємо в кіно. Ми дивимось на зоряне небо і весь Всесвіт, який там – таємниці і незглибинність, і це ідентично тому, коли ми дивимось такі фільми, не всі, а такі, як у А. Тарковського, С. Параджанова, О. Самолевської...

М. Жванецький сказав своєму синові: “Сину, пам’ятай, що в тебе є совість, і роби, що хочеш”. Усі фільми Олі – про це. Совість – це це одна таємниця. Со-вість – є вість від чогось, від Господа, свята вість,

тять ніби з того світу, навіть точно – з того світу. Є оповідання Хуліо Кортасара, там образ павутинки, яка летить з того світу, від підземель, навіть від диявола якимось чином з’являється тут, але тут перевертається. От Оля чує ці речі, вона чує космізм, присутній тут. І це саме вона чує в людях. Оця людяність її – неймовірна. Коли не стало мого сина – він загинув під Донецьком – як за найріднішою людиною вона тужила і тужить за ним. У людини є один орган, щоби чути Всесвіт, бути у безсловесній співрозмові з ним. Він називається сльоза і шем. Ти ніколи не зможеш пояснити, звідки вона збирається. І коли вона витікає, щось найболючіше, найтонше, найразючіше людське в ній є.

Талант – це переживання за іншу людину. В Олі це постійно, це ще одна якість. Вона – сестра, мати, вона – абсолютно видатна режисерка, поетеса, публіцистка, вона – лавреатка, має низку престижних премій, які говорять про її рівень. І разом з тим – абсолютно скромна, вона в собі, не пнеться собою. Я люблю її, як рідну сестру, і це більше, ніж можна було сказати про Олю. От рідна мені сестра, таке рідко буває, що ніби своя споріднена людина, ти її знайшов на все життя.

Фільм “Час недитячий” був сприйнятий глядачами навіть палкіше, ніж на його прем’єрі, бо війна вже торкнулася кожного.

Журнал “Кіно-Театр” (№ 3, 2018 р.) залишив слова Сергія Тримбача: “Дуже сильна, симфонічна, зібрана з багатьох іскорок життя картина. Пророблена у глибини і вищир. Це, окрім всього, що називається,

культурне кіно, оскільки це витвір людини, яка живе не тільки в соціумі, в історії, а і в культурі як такої. Феноменальні свідчення людей – дітей у минулому і дітей у сучасному. Так само феноменальне забезпечення зоровим рядом, немає пустих, риторичних планів... Безсумнівний успіх творців фільму”.

Велика вдячність ВУТ “Просвіта”, що у 2019 році висунула цей фільм на премію імені Фелікса Соболева, і Національна спілка кінематографістів України присудила режисеру Ользі Самолевській премію “За вагомий внесок у світове та українське документальне кіно”.

Ще до війни фільм отримав два Кришталевих Призи – за найкращу режисерську роботу Київського міжнародного кінофестивалю “KINOLITOPYS” та за найкращий документальний фільм Міжнародного кінофестивалю Halo (Санкт-Петербург). Відтоді фільм зібрав багато відзнак міжнародних фестивалів не тільки в Європі, але й в Азії та Америці: Сертифікат і Лаври півфіналу Міжнародного кінофестивалю Near Nazareth – Подяка за співпрацю і зміцнення дружніх відносин та взаєморозуміння між народами (Ізраїль); Лаври офіційного відбору Міжнародного кінофестивалю KinoDUEL (Білорусь), Міжнародного кінофестивалю Sguardi Altrove (Італія), Міжнародного кінофестивалю в Пярну (Естонія), Лондонського артхаусного фестивалю LANHF; фільм став фіналістом Міжнародного кінофестивалю Brightlight, (Голлівуд, США), номінантом Wallachia International Film Festival (Румунія), учасником неконкурсного 24-го Міжнародного кінофестивалю у Мадурі (Індія), переможцем Стамбульського кінофестивалю (Туреччина) та переможцем MogArt Creative Film Festival (Велика Британія), отримав номінацію “Найкращий документальний фільм” кінофестивалю Portobello (Лондон).

Цих нагород могло бути більше, але за участь у відборі фільму треба платити, а “Укркінохроніка” спромоглася не заплатити кіногрупі за сумлінну роботу в монетажному періоді. Будучи власником фільму, студія нічого не робить для просування фільму, тобто сприяє тому, щоби твір українського мистецтва не отримав належного визнання. Так буває, що пасивна позиція виявляється ефективнішою за активну.

Наш фільм витримав міжнародну конкуренцію серед 1100 світових фільмів і був обраний до участі у Краківському кіномаркеті. Але через несплату ні студію, ні Держкіно необхідного внеску в 40 євро український фільм не потрапив на міжнародний кіноринок.

Історія з відсутністю промоції та несплатою кіногрупі трапилася перед тим і з чорнобильським фільмом О. Самолевської “Перша Леді зони відчуження”. Він теж став лавреатом, і дипломантом міжнародних кінофестивалів, але для широкого глядача залишився недоступним за аналогічних обставин внутрішньої блокади.

Ті, хто не помічають вагомості національних мистецьких творів, не помічають, що тим самим шкодять державі. На жаль.

Раз на 6-8 років кінорежисер Ольга Самолевська отримує можливість зробити фільм, і це ніколи не буває холостим пострілом.

Зараз Україна платить надто високу ціну за прорив до європейських цінностей, до торжества законності, зокрема. Дуже хотілося б, щоби і на місцях наші держслужбовці не протистояли цінностям, за які гинуть наші воїни в бою.

Євген БУКЕТ
Фото Дмитра ЮРЧЕНКА

Скарби з архівів Швеції та Польщі допомагають пізнати нас справжніх

На межі 2022 і 2023 років вийшли друком дві книги, які каменю на камені не лишають від тези, що Україну створив лєнін. Це “Скарби шведських архівів”, яку упорядкувала Маріна Траттнер, і “Україна XVIII століття у малюнках Йогана Генріха Мюнца”, ініціатором видання якої виступив доктор історичних наук Тарас Чухліб.

Обидва видання стануть окрасою будь-якої бібліотеки – і наукової, і публічної, і домашньої. Рідкісне щастя тримати в руках і читати фоліанти, які приносять не лише насолоду від зовнішнього оформлення, але й від якості матеріалу. Погодьтеся, дуже мало нині історичних видань, що поєднують у собі наукову новизну дослідження та бездоганне художнє оформлення.

За відкриттями Марини Траттнер у Державному архіві Швеції чимало користувачів Facebook мали можливість спостерігати упродовж кількох років. Документ за документом, які здебільшого належать до історії українсько-шведських взаємин, дослідниця розміщувала для ознайомлення й обговорення в соцмережі. Так вона згуртувала навколо себе когорту небайдужих поціновувачів минувшини та професійних істориків, які допомогли їй у реалізації амбітного видавничого проекту. Серед них – Олена Петрова, Ян Міспелаєр, Олександр Алфьоров, Юрій Мишик, Сергій Павленко, Олександр Малишев, Олексій Кресін, Валентина Бочковська, Наталія Павлушенко, Олексій Чекаль, Євген Луняк, Ігор Полуктєв та інші.

Шведські архіви налічують 750 кілометрів книжкових полиць із документами, частина з яких оповідає про минуле України, починаючи з

князівських часів. Багато стародруків і артефактів належать до козацьких часів. Так, у Державному архіві Швеції зберігся оригінал Конституції 1710 року та десятки томів дипломатичного листування, в Миській бібліотеці міста Лінчепінг – гетьманська булава Пилипа Орлика, у Національній бібліотеці Швеції – портрети, гравюри і давні книги, у Військовому архіві Швеції – карти важливих битв і плани фортечних укріплень, а в Музеї шведської армії зберігається прапор Богдана Хмельницького та десятки інших знамен Війська Запорозького.

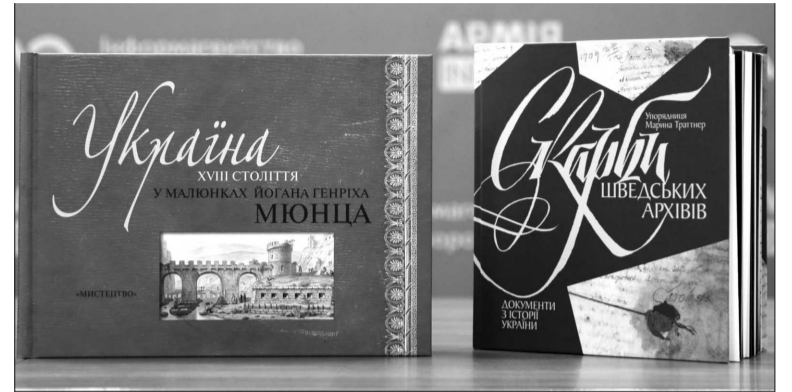
Незважаючи на те, що вже понад 130 мільйонів сторінок документів зі шведських архівів оцифровані і є у вільному доступі, завершення цієї титанічної роботи важко окреслити часовими рамками. Але через безпрецедентну цікавість дослідників з України, головне – Марини Траттнер, документи, пов'язані з нашою історією, впродовж 2022 року були додатково виявлені і відскановані. Таких цифрових копій станом на кінець минулого року було аж понад 30 тисяч. І всі

вони доступні онлайн для українських дослідників!

А до книжки “Скарби шведських архівів” увійшли найбільш показові документи, пов'язані з Іваном Підковою, Іваном Сірком, Северином Наливайком, Костянтином-Василем Острозьким, Петром Конашевичем-Сагайдачним, Богданом Хмельницьким, Іваном Мазепою та Пилипом Орликом. Надзвичайно цікавий розділ авторства Олексія Кресіна та Олександра Малишева, присвячений новим архівним знахідкам, які окреслюють політико-правовий статус Війська Запорозького як незалежної держави. Власне, досить ознайомитися з одною лише Реляцією про Київ, аби почати пишати належністю до української нації.

До речі, копію документа, що був виявлений під час роботи над книгою – листа від шведського короля Карла XII до посла Швеції в Константинополі Томаса Функа про Україну як незалежну державу від 14 вересня 1711 року, урочисто передала Президенту Володимир Зеленському прем'єр-міністерка Швеції Магдалена Андерссон під час свого візиту до України 4 липня минулого року. Після ознайомлення з цим ґрунтовним з історичної і правової точки зору документом будь-які питання щодо часу заснування України знімаються. Але ж наші вороги історичну правду збережену в архівах, просто ігнорують...

Привертають таку увагу розміщені

в книзі дослідження Ігоря Полуктєва “Кілька сторінок історії України за картами з європейських архівів” та Олександра Алфьорова “Відтиски печаток Юрія Немирича, Івана Ковалевського та Івана Федоровича”.

Для того, щоб закохатися в Україну XVIII століття, в середовищі, у якому жили Іван Мазепа та Пилип Орлик, не обов'язково знати багато мов, читати великі за обсягом наукові монографії та розшифровувати архівні документи – можна просто погортати вишукане видання малюнків видатного художника і військового інженера Йогана Генріха Мюнца (1727–1798). Книга шойно вийшла друком у видавництві “Мистецтво” (автор проекту – Тарас Чухліб, переклад з французької – Зої Борисюк).

Мюнц був всебічно обдарованим архітектором і митцем, що працював в Європі та багато подорожував. Як інженер армії здобув освіту в Франції. Залишивши рідний край у віці 22 років, він почав свою нескінченну подорож, яка тривала майже півстоліття. 1779 року Мюнц приїхав до Варшави, а потім відправився в Гродно, де вступив на військову службу і почав співпрацю із генерал-лейтенантом коронних військ Станіславом Понятовським. У подоро-

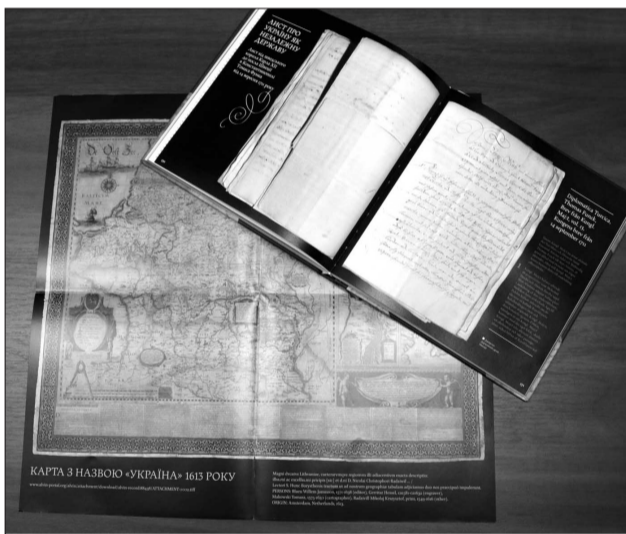
жах з Понятовським нинішніми землями Польщі, України, Молдови і Білорусі він провів літні сезони 1779–1783 рр.

В альбомі, який зберігається в бібліотеці Варшавського університету, представлено 138 малюнків з докладними описами, створених у 1781–1783 роках, переважно в підпольській Україні.

Мистецький рівень робіт справді вражає, та попри це українською мовою доробок Й. Г. Мюнца видано вперше (!) – через 240 років від часу створення! Варто зазначити, що й у Польщі, де зберігаються оригінали малюнків, у кольорі та з науковими коментарями вони не видавалися.

Понад те, частину спадщини Йогана Генріха Мюнца, створеної в Україні, було вивезено до Москви і досі не оприлюднено! Але це не дивно: Україна на цих малюнках показана геть не такою, якою її впродовж кількох століть зображували окупанти. У XVIII столітті вона була повноцінною європейською країною, яку ще не вихлостив московський загарбник.

Тож обидві ці книги – розрив шаблонів сприйняття історії, дороговказ до новітнього викладу матеріалів та важливі цеглини в розумінні нас справжніх і нашого місця у світі.

СЛОВО Просвіти

ТИЖНЕВИК ВСЕУКРАЇНСЬКОГО ТОВАРИСТВА «ПРОСВІТА» імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

АНОНС

Звернення

до наших читачів, передплатників, просвітян

Друзі! Тижневик “Слово Просвіти” – один із небагатьох нині існуючих островів незалежного українського слова в інформаційному морі – за певного “сприяння” нашої влади опинився на межі припинення свого існування. І тільки ми самі, хто любить, шанує і дорожить українським правдивим і об'єктивним словом можемо допомогти “Слову Просвіти”. Будь-яка фінансова підтримка видання – це вагомий внесок в українську справу. Тож подаємо Вам наші банківські реквізити:

АТ “Сенс Банк”, р/р UA 30300346000002600 2016994001; отримувач: ГО “Всеукраїнське товариство “Просвіта” ім. Тараса Шевченка; код ЄДРПОУ/ІНН: 00031756.

Призначення платежу заповнюється платником так, щоб надати повну інформацію про платіж.

На наше прохання про допомогу для газети “Слово Просвіти” відгукнулася:

Кравченко Галина Семенівна – 1000 грн.

Засновник: Всеукраїнське товариство “Просвіта” імені Тараса Шевченка
Реєстраційне свідоцтво КВ № 4066 від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор
Павло МОВЧАН

Відповідальна за випуск
Любов ГОЛОТА

Редколегія
Любов ГОЛОТА (голова)
Павло МОВЧАН
Микола ТИМОШИК
Георгій ФІЛІПЧУК
Галина ДАЦЮК
Євген БУКЕТ

Відповідальний секретар

Ірина ШЕВЧУК

Відділ культури

Едуард ОВЧАРЕНКО
279-39-55

Літературна редакторка

Галина ДАЦЮК

Коректорка

Олена ГЛУШКО

Комп'ютерна верстка

Ірина ШЕВЧУК

Бухгалтерія

279-41-46

Адреса редакції:

вул. Хрещатик, 10-Б,
м. Київ, 01001

E-mail: slovo_prosvity@ukr.net

http://slovoprosvity.org

http://prosvitanews.org.ua

Надруковано в ТОВ “Мега-Поліграф”,
04073 м. Київ, вул. Марка Вовчка, 3.

Редакція залишає за собою право редагування та скорочення текстів. Редакція не завжди поділяє погляди своїх авторів. При використанні наших публікацій посилання на “Слово Просвіти” обов'язкове.

Індекс газети
“Слово Просвіти” – 30617

Листування з читачами – тільки на сторінках газети. Відповідальність за достовірність інформації несуть автори.